

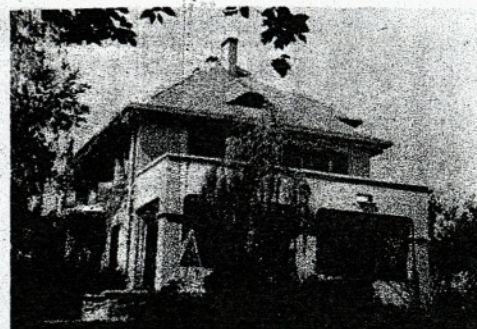
tovaris

**JUGOSLOVANSKA ARMADA
ČUVAR NAŠIH MEJA, SVOBODE
IN NEODVISNOSTI**

(Foto Busić)

17. XII. 1951 - ŠT. 35 - L. VII - DIN 18

**PRED
DESETIMI
LETI
JE
BILA
USTA-
NOVLJE-
NA
PRVA
PROLE-
TARSKA
BRIGADA**

Z ustanovitvijo Prve proletarske brigade dne 22. decembra 1941 je prešla naša narodnoosvobodilna borba iz partizanskega načina bojevanja v gibanje, regularno vojsko. Zato praznujemo ta datum kot Dan naše Armade, letos pa tudi njeno desetletnico.

Levo: Dne 27. marca 1941 so se narodi Jugoslavije z velikimi demonstracijami uprli sramotnemu podpisu pristopa k trojnemu paktu. Na sliki je prizor z demonstracij v Beogradu.

Zgoraj: Ribnikarjeva vila v Beogradu, kjer se je CK KPJ odločil za oboroženo vstajo.

Spodaj: Maršal Tito po predaji zastave 1. in 5. bataljonu Prve proletarske brigade leta 1942 v Bos. Petrovcu.

Zgoraj: Po formiranju naše prve brigade je napočil čas ustanavljanja novih in novih brigad, divizij, kasneje pa tudi korpusov, tako da je imela naša Armada ob osvoboditvi že 52 divizij. In vse te enote so odločilno posegale v boj za osvoboditev izpod težkega zavojevalskega jarma. Na sliki: Kolubarski bataljon se po proboju obroča na Ceru vzpenja po zasneženih bregovih Bukova proti Radovanovcu januarja 1942.

Spodaj: Vas Rudo v vzhodni Bosni, kjer je maršal Tito 22. decembra 1941 ustanovil Prvo proletarsko brigado. V njej so se zbrali partizani, ki so se med prvo sovražno ofenzivo umaknili iz Srbije in Črne gore.

Desno: Od ustanovitve naše prve enote je preteklo deset let. Preživeli smo jih v trdem boju, po osvoboditvi pa v trudu in znoju pri graditvi svoje socialistične domovine. Pri delu za boljšo prihodnost je sodelovala tudi naša Armada. Na sliki: Sedanji pripadniki Prve proletarske brigade, nosilci njenih svetlih tradicij.

Zgoraj: Izmučena kolona borcev XIV. divizije na svojem znamenitem pohodu na štajersko februarja 1944.

Desno: »Svobodi in soncu naproti« — je imenoval tole fotografijo njen avtor podporočnik Jože Petek, ki je na pohodu XIV. divizije ustvaril vrsto dokumentarnih posnetkov. Slika je bila posneta nekje sredi hrvaških polj, ko so borci že vedeli, kam vodi njihova pot. — Petek je med pohodom padel.

Spodaj: Med pohodom štirinajste so ranjence po žrtvovalno prenašali člani kulturniške skupine, med njimi tudi borec in pesnik Kajuh (X).

**PO
SLEDO-
VIH
IN
VZORIH
ŠTIRI-
NAJSTE
DIVIZIJE**

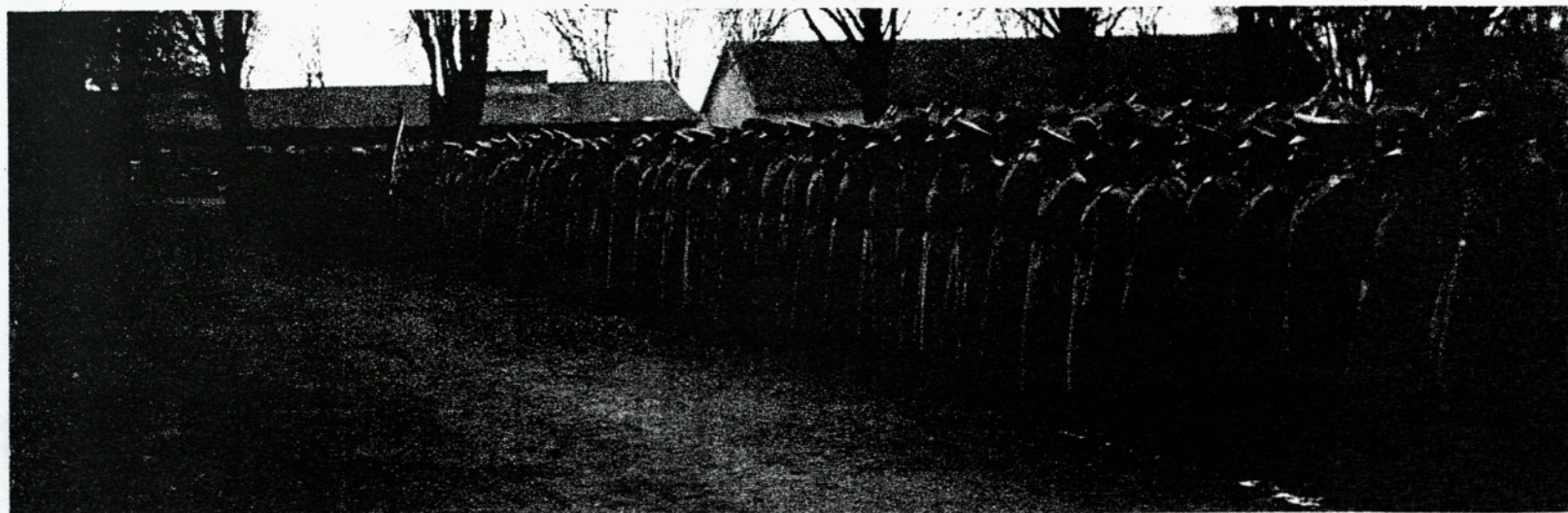

Dne 11. novembra je bila enota, ki je nosilec slavnih borbenih tradicij in čuvar bojne zastave XIV. slovenske udarne divizije, razglašena za »Proletarsko divizijo«, enota, naslednica prve slovenske brigade Toneta Tomšiča, pa za »Proletarsko brigado«.

Zgoraj: S pohoda štirinajste na štajersko: kratek oddih nad Mačkinim kotom.

Levo: Bivši borci XIV. proletarske divizije redno vzdržujejo tesne in iskrene stike s pripadniki njenih enot. Tako so jih obiskali tudi ob razglasitvi divizije in brigade za proletarski enoti. Na sliki sta poleg častnikov: narodni heroj Stanko Semič-Daki, prvi komandant Proletarskega bataljona Toneta Tomšiča, pozneje komandant brigade, in Matevž Hec, dolgo dobo politični voditelj Tomšičeve brigade, pozneje pa XIV. divizije.

Spodaj: Častni pregled enot XIV. proletarske divizije. Njeni pripadniki so neomajni nadaljevalci svetlih tradicij iz težkih, a slavnih dni narodno-osvobodilne borbe.

**NA
ČELU
NAŠE
ARMADE
SO
PRE-
KALJENI
BORCI**

Minister narodne obrambe, vrhovni komandant oboroženih sil FLRJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito.

Levo: Pehota v paradi.

Generalni polkovnik Peko Dapčević, namestnik načelnika generalnega štaba Jugoslovanske armade.

Generalni polkovnik Ivan Gošnjak, namestnik ministra narodne obrambe FLRJ.

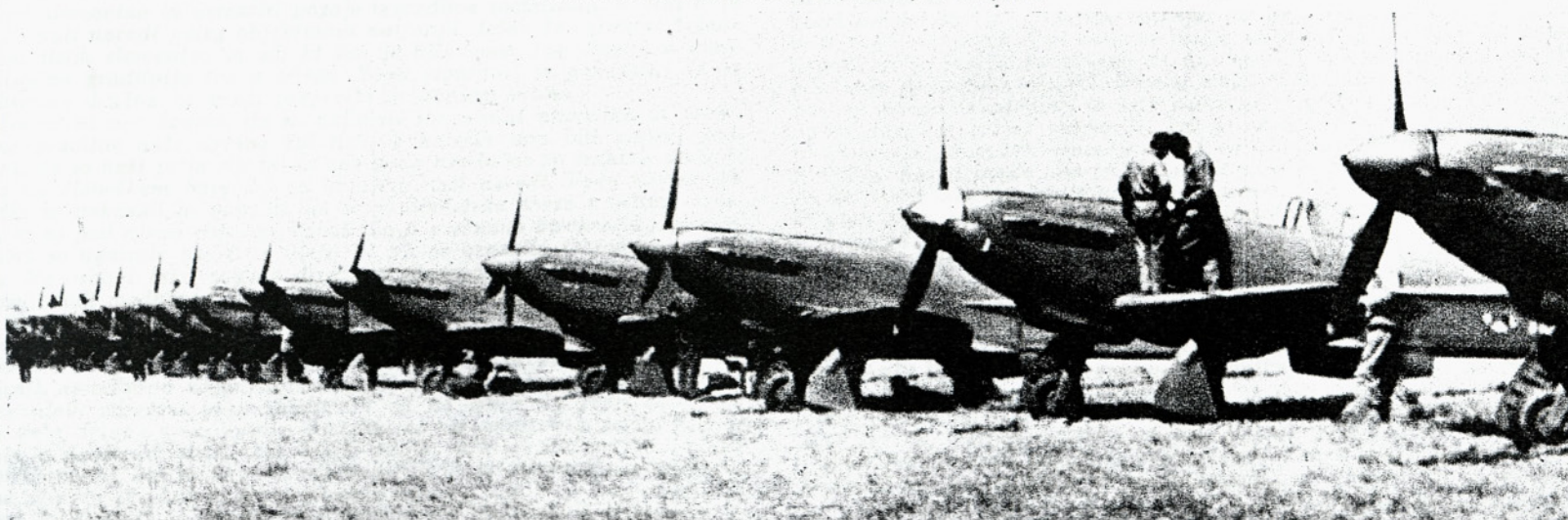

Generalni polkovnik Koča Popović, načelnik generalnega štaba Jugoslovanske armade.

Generalni poročnik Otmar Kreačić, načelnik Glavne politične uprave Jugoslovanske armade.

Letala domače konstrukcije S-49, pripravljena za polet.

NAŠA ARMADA

NJENA RAST
NJENA MOČ
NJENA NALOGA

Dne 22. decembra se bo dopolnilo deset let od dneva, ko je bila s sklepom Centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije ustanovljena prva redna enota jugoslovanske armade — prva proletarska brigada. Ta dan nam ofi­ci­el­no velja za rojstni dan naše Armade. Seveda so pred tem formiranjem že bili oboroženi boji partizanskih odredov Jugoslavije, ki so v šestih mesecih, od julija do decembra 1941, ustvarili z uspešnimi akcijami zoper fašistične okupatorje in njihove hlapce so­l­idne pogoje za formiranje rednih enot: proletarskih in udarnih brigad.

Od partizanskih odredov do Armade

Ustanapljanje regularnih rednih enot je bilo ne samo pravilna, marveč tudi zgodovinsko nujna poteza naše Partije in tovariša Tita. Brez Armade, brez enotne vojne organizacije, pa najsi še ni bila tehnično in materialno popolnoma opremljena, pač pa moralno-politično čvrsta in organizirana po načelih modernih vojsk, ne bi bili mogli docela uspešno izpolniti započete naloge narodne osvoboditve, kakor tudi ne bi bili mogli ustvariti pogojev za izgraditev novega družbenega reda — socializma.

Od malih partizanskih odredov, ki so spočetka delovali ločeno in so bili kakor osamljene oaze v osrčju hitlerjevske fašistične trdnjave, v času, ko je vsa Evropa ječala pod škornjem hitlerjevske tiranije, ko so njene horde pustošile po Sovjetski zvezi, trkale na vrata Leningrada, Moskve in Stalingrada, ko so se odajale cele armade, tudi sovjetske, ko je svet drhtel pred fašističnimi osvajalci, — v takem času je nastajala nova armada, armada delovnega ljudstva Jugoslavije, ki je prevzela veliko vlogo osvoboditeljice svojih narodov in je s svojim herojskim bojem in s svojim obstankom dvigala moralo ter olajala vsem za­sužnjenim narodom upanje, sovražnikom pa napovedovala usodni konec. V časih, ki so bili najhujši za vse človeštvo, je prepričevalno dokazala in v praksi potrdila, da lahko majhna dežela z določenimi zgodovinskimi pogoji, pod pravilnim in doslednim vodstvom ustvari svojo ljudsko vojsko, se uspešno bojuje zoper osvajalce in s takšnim bojem dovede ljudsko socialistično revolucijo k zmagi. Dejstvo, da je naša Armada pri­klepala na svoje območje venomer čez pol milijona sovražnih vojakov, najprepričevalneje govori o njenem velikem deležu v boju zaveznikom in pri splošni zmagi nad fašističnimi napadalci. Samo proti koncu 1944. leta je bila Nemčija na bojiščih v naši državi primorana angažirati okoli pol milijona svojih vojakov, pri čemer pa niso oštete še druge fašistične in izdajalske enote.

Od 1941. leta do konca vojne je naša Armada povzročila sovražniku naslednje izgube: 440.000 mrtvih in 550.000 ujetih; sovražnikom je za­plenila: čez 4600 topov, 13.000 strojníc, 31.000 puškomitraljezov, 600.000 pušk, okoli 18.000 brzostrelk, 70.000 pištol, 7000 metalcev min, blizu 2.000.000 granat in min, več ko 300 letal, okoli 900 tankov, 20.000 motornih vozil in ogromno streliva za puške in drugo orožje itd.

To je bilanca vztrajnega in požrtvovalnega vojskovanja naših narodov v slavnem osvobodilnem boju in v ljudski revoluciji, iz katere so izšli naši narodi ne samo rešeni okupatorjev, marveč tudi odrešeni vsega starega, kar je razdiralo naše narode in povzročilo pokop in za­sužnjenje Jugoslavije v aprilu 1941. To so bili neovržno veliki uspehi naše mlade ljudske vojske, ki je nesebično prelovala svojo dragoceno kri za svobodo in neodvisnost narodov Jugoslavije, za njih lepše in srečnejše življenje.

Naša Armada po zmagi

Z zmago nad fašističnimi vojskami pa naloga naše Armade še ni bila končana. Naša mlada socialistična država se je znašla po zmagi nad okupatorji in domačimi izdajalci v položaju, ki je zahteval novih naporov in novih žrtv. Prej ko prej je bilo treba obnoviti porušeno in izropano domovino in ustvariti pogoje izgraditve socializma. V tem boju so imeli naši narodi poleg objektivnih notranjih težav še ogromne težave s strani tistih elementov in sil, ki jim je bila nova Jugoslavija s svojo socialistično graditvijo trn v očesu. Nova stvarnost je pokazala, da se socialistična družba ne gradi preprosto in povsem mirno.

Danes ni več dvoma, da so najhujši sovražniki napredka in socia­listične graditve naše države žal tisti, o katerih smo bili poprej pre­pričani, da so naši prijatelji in da nas bodo nesebično in izdatno podprli v tem naddolovskem boju, ki ga bojujejo naši narodi. Toda najnovejši dogodki so pokazali in potrdili, da se je Sovjetska zveza s tistimi drža­vami, ki so pod njeno oblastjo, izmaličila v prečudno birokratsko tvorbo, v kateri so ugasnile vse tiste ideje, ki jih je oznanila Oktobrska revo­lucija. Na osnovi tako nastale družbene stvarnosti v Sovjetski zvezi so se razvili tudi mednarodni odnosi, ki jih ustvarja Sovjetska zveza z dru­gimi narodi in državami in ki lahko temelje edino na načelih neenako­pravnosti in neenakosti, na načelu pravice močnejšega. To dejstvo je spreminilo Sovjetsko zvezo, ki je bila nekoč up in zavetnica vseh za­sužnjenih narodov, v najhujšo in najbolj nevarno oviro mirnega razvoja mednarodnih odnosov in socialističnih sil na svetu. In prav zato, ker stopa naša država zmagovito v socializem, ker nasprotuje temu, kar je nastalo v Sovjetski zvezi, ker lahko edina razkrinkava politiko vlade Sovjetske zveze, ker se je postavila zasužnjevanju tako močnato po robu, ker se ni dala prodati in se ni odrekla tistemu, kar ji je najsovetejše in najbolj veličastno, — zaradi vsega tega je srd moskovskih imperi­alistov

tolikšen, zato je Jugoslavija največja napota njihovi imperialistični politiki. Zavoljo vsega tega se že tri in pol leta po vseh močeh pri­zadevajo, da bi pokorili našo državo in tako onemogočili razvoj so­cializma v njej.

Tarča njihovega srda

Sopraštev vodstva Sovjetske zveze resda ni prišlo do izraza šele 1948. leta s prečudno resolucijo Informbiroja in z gonjo, ki so jo po nji uprizorili zoper našo svobodo in neodvisnost. Ze davno prej so v duhu svoje kontrarevolucionarne nacionalistične politike, ki ji koristi malih narodov in svetovnega proletariata niso bile nič mar, marveč so jim bile pri srcu sebične koristi birokratske monopolistične kaste, počenjali vse mogoče, da bi preprečili nastanek in razvoj naše Armade, da bi uravnali našo revolucijo v drugo smer. Ko je bila pred desetimi leti ustanovljena prva proletarska brigada, početnica naše redne vojske, so moskovski imperialisti in šablonisti označili to dejanje za nevarno. Nasvetovali so nam, naj ne ustvarjamo ne proletarskih enot ne redne vojske, ker bomo razsrdili četnike in druge izdajalce ter se zamerili begunski vladi v Londonu in zaveznikom. Ko pa smo vojno končali, so nam nasvetovali naj vojsko razpustimo, naj pridržimo samo nekaj sil na mejah proti zahodu, naj ne gradimo mornarice in vojne industrije, marveč ostanemo samo pri teci, kar je imela bivša Jugoslavija, češ da imajo sami dovolj orožja in sil, da nas bodo »brani« itd. Ko pa jih nismo ubogali, ker smo se povsem zavedali, da svobodo in neodvisnost naših narodov, zgra­ditev socializma in naše s krojo priborjene pridobitve lahko varujemo in zagotovimo samo s silami naše vojske, ki je kri in meso naših narodov, so začeli odkrito napadati našo državo ter so mobilizirali vse razpo­ložljive sile in sredstva, lastna in iz držav, ki so jim podrejene, da bi pokorili našo državo.

Vsekakor jim je bila Armada poleg Partije poglavitna tarča. Če bi njo razbili in razkrojili, omajali njene vrste, jo pustili s šibko tehniko in oborožitvijo, bi bili kar lahko dosegli svoj namen. Pa so se grdo ušteli, kakor so se do danes ušteli še vsi, ki so kovali zaroto zoper naše narode. Namesto razdruževanja in razkroja Armade imamo še večjo enotnost in monolitnost, še krepkejšo povezavo ljudstva in vojske, še večjo budnost in pripravljenost slehernega njenega pripadnika, da žrtvuje življenje za obrambo svoje socialistične domovine. Niti najzahrbtnjša, najbolj zavijalna in odvratna sredstva niso mogla oslabiliti ali omajati naše Armade. V vrstah naše Armade oni niso našli ljudi, ki bi izdali svojo državo, izozemši peščico prodanih duš, karieristov, dezerterjev in strahopetcev, kakršni so Pero Popivoda, Arsa Jovanović, Petričević in nekateri drugi; zato njih srd zoper našo Armado venomer in sistematično raste. Na raznotera izzivanja na naših mejah, ki jih je bilo v raznih oblikah do danes čez 2300, ne rožljanje z orožjem, ne zastraševanje z močjo in tehniko, s katero razpolagajo, ne osakodnevni zverinski umori naših graničarjev niso mogli omajati naših vrst, marveč so jih še bolj strnili in zedinili. Prelita kri naših graničarjev je še bolj razvila lju­bezen vseh naših borcev in starešin do svoje socialistične domovine in še bolj razonela srd slehernega pripadnika Armade, slehernega po­štenega državljana naše države zoper povzročevalce in izorševalce takih hudodelcev.

Naše oboroževanje za varstvo miru

Takšno stanje po vojni, še prav posebno pa zadnji čas, je zahtevalo od vseh pripadnikov naše Armade kar največ truda in napora, da bi iz naše vojske ustvarili zanesljivo silo, ki se bo odlikovala z vsemi vrli­nami moderne ljudske vojske. Poleg pomoči, ki jo je vojska nudila našim narodom pri obnovi in graditvi države, je bilo treba stanovitno in siste­matično vzgajati naše enote strokovno in politično, intenzivno in sistema­tično delati za izpopolnjevanje strokovnega znanja, se naučiti modernega vojskovanja in si prisvojiti znanje in izkušnje sodobnih vojsk iz poslednjih vojevanj. Naši delovni ljudje so morali storiti, kar so največ zmogli, in se odreči marsičemu, da so oborožili in opremiti svojo vojsko. Vsekakor je to bilo za naše delovne množice zelo težko breme. Toda po zaslugi njihove zavednosti in velikanske požrtvovalnosti ima naša vojska danes vse, kar nujno potrebuje, ker je iz naših lastnih tovarn dobila novo orožje, zlasti lahko orožje, ki so ga izdelale roke našega delovnega ljudstva. Razen lahke oborožitve pa je naša vojna industrija pokazala, da že danes lahko izdeluje tudi težko orožje: letala, tanke in drugo, kar je prav tako soliden pogoj naše neodvisnosti in svobode.

Seveda pa naša mlada industrija še ni mogla dati vojski toliko modernega orožja, kolikor ga le-ta potrebuje, zlasti ne težkega: tankov, letal in podobnega. V današnjem položaju, ko moskovski imperialisti s svojimi sateliti odkrito preté, pripravljajo vojno proti naši državi in sanjajo o svetovni nadladi, je opravljanje naše obrambne sile pomaknjeno docela v ospredje. Zato je storila naša vlada vse potrebno, da zagotovi naši vojski tisto, česar ji trenutno primanjkuje in kar je nujno potrebno za uspešno obrambo naše domovine in za zagotovitev miru v tem delu sveta. Po zaslugi tega, da naš boj za neodvisnost in mir ni samo zadeva naše države, marveč se tiče vseh miroljubnih držav in sil na svetu, po zaslugi tega, da je jugoslovanska armada danes med najboljše organi­ziranimi ter po svoji morali in odločnosti, da brani neodvisnost in mir,

(Nadaljevanje na str. 558/)

svoje države, med najmočnejšimi armadami v Evropi, smo lahko dobili od zahodnih držav — Amerike in Anglije in drugih — pomoč v orožju ter smo tako zagotovili ta važni faktor obrambne moči naše države. Dejstvo, da sta bili moč in udarnost naše vojske med odločujočimi činitelji, ki so prekrizali napadalne načrte Moskve in njenih satelitov za zaslužjevanje naše države, samo potrjuje resnico, ki jo tovariš Tito večkrat naglašal: »Čim močnejši in čim bolj pripravljeni bomo, tem uspešneje bomo zavarovali mir.« Orožje, ki smo ga dobili, služi enemu samemu namenu, — obrambi miru in neodvisnosti naše države. Pomoč naši državi, da bi obvarovala svojo svobodo in neodvisnost, nas z ničemer ne obvezuje, marveč samo jasno potrjuje, da je ta borba postala stvar vsega sveta, ki se danes bojuje za mir in zoper napadalnost. Kajti če nas kdo podpre, podpira boj za mir na vsem svetu, varnost in demokratično reševanje zadev po svetu. Naša načelna socialistična notranja in zunanja politika, naša herojska borba v vojni in danes za svobodo in neodvisnost so storile, da so narodi sveta sprejeli in spoznali stvar Jugoslavije za svojo stvar, kot stvar napredka in lepše prihodnosti vsega človeštva. Mi pa smo s pogodbo o pomoči obvezani samo k nemu: da krepimo našo obrambno moč in pomagamo utrjevati mir in mednarodno sodelovanje v duhu Ustanovne listine OZN. Saj to je pa tisto, na čemer temelji vsa naša zunanja politika od 1945. leta dalje, in kar je docela v duhu naše načelne socialistične politike. »Obžalujemo,« je rekel tovariš Kardelj na letošnjem zasedanju OZN, »da moramo trošiti tako velikanski odstotek narodnega premoženja za oborožitev. Obžalujemo, da moramo v inozemstvu iskati pomoč za oborožitev, ki nam je potrebna zgolj zato, da bi branili mir in neodvisnost, namesto da bi to pomoč porabljali za gospodarski razvoj naše države in s tem za višji prispevek, ki bi ga lahko dala naša država v svetovni gospodarski izmenjavi. Toda dokler si sovjetska vlada na vso moč prizadeva, da bi podredila naše narode svojemu gospodstvu in gospodarskemu izkoriščanju, tako dolgo ne moremo zaupati njenim miroljubnim deklaracijam, še manj pa iskrenosti in miroljubnemu značaju njenih predlogov za zmanjšanje oborožitve in hrupu

Vojska pomaga graditi socialistično bodočnost

NA STRAŽI NAŠE MEJE

Bila je topla in jasna noč, ko ti pogled seže v prostrano daljavo. Takšna noč ima na meji svojo dobro in slabo stran. Lahko se razgledaš in na daleč opaziš ilegalnega prihajalca, toda tudi on te lahko opazi. Naši graničarji to prav dobro vedo, zato uporabljajo razne oblike in načine, kakor jih je naučila izkušnja, da najzanesljiveje zavarujejo našo mejo. Obmejne patrole imajo bistro oko in dober sluh in store vse, da budno varujejo meje, kjer ne moreš biti nikoli dovolj previden.

Vas je že davno zaspala, da se spočije za jutrišnji naporni delavnik. Z zvonika je odbila polnoč. Na patrolo sta šla Avgust Kogošek in Stanko Obršek. O polnoči bi se morala vrniti, ker je poveljnik medtem že poslal drugo patrolo, da bi ju zamenjala na terenu. Ko pa sta prišla iznad vasi, sta obstala in se razgledovala. Kogošek, ki je bil to noč vodja patrole, je šepetaje predlagal svojemu spremljevalcu Obršku, da bi še enkrat pregledala dolinico za hribom, tik ob meji. Tu je najprikladnejši kraj za prepovedane prehode čez mejo. Obršek je prikimal in sta šla.

Zaklon se je širil med visokimi skalami, ki tudi v najbolj jasni noči zapirajo razgled, zato so graničarji na tem kraju posebno previdni. Počasi sta se vzpenjala v strmi breg, nato pa sta se splazila čez vrh, da jih z druge strani ne bi opazili na obzorju. Približala sta se zaklonu in začela ogledovati pokrajino. V svetli

noči se je razločno odražalo več plastov sena. Tam blizu pri prvih plasteh sta opazila nekega človeka.

Avgust in Stanko sta vedela, kakšna je njuna naloga. Šla sta. V mehki travi se je izgubljal šum njenih korakov in sta prišla do bandita skoraj v teku. Ni jih opazil. Ko sta se približala, ga je Avgust udaril in bandit se je zleknil brez glasu po tleh. Pokleknila sta k njemu. Bil je možak svojih pedesetih let. Avgust je brž sklepal, da mora tu biti še nekdo. Dal je Stanku znak, naj ostane, on pa je previdno pohitel med plasti na drugi kraj dolinice. Za poslednjim plastom se je znašel iz oči v oči z oboroženim banditom.

Ne prvi ne drugi nista utegnili rabiti orožja. Spopadla sta se. Že v prvem naletu je Avgust spoznal, da ima opraviti s krepkim mladeničem. Nekaj trenutkov sta se borila stojé. Moči sta bila enaki. Zdajci sta se spotaknila ob neki obronek in padla na strmo pobočje; že sta se, vedno hitreje, kotalila navzdol.

Avgust je čvrsto držal bandita. V jasni noči je razločeval podobo pobočja, po katerem sta padala. Na tem pobočju pozna sleherni kamen. Še nekaj metrov je do mejne črte. Onkraj je tuja dežela in vojaki v zelenih uniformah.

Na vso moč se je trudil, da bi zavrl padanje, zastavljal je nogo in se ostro opiral ob skalo. A vendar sta padala vedno hitreje in vedno bliže k vznožju.

Ali mu bo uspelo, da se izvije, ali pa bosta morda oba prešla na tujo zemljo, — samo to

Naše bralce obveščamo, da bo »Tovariš« počenši z novim letom 1952 izhajal zopet kot tednik. Prinašal bo kakor doslej — ali v še večjem obsegu — najzanimivejše dogodke iz naših krajev in po svetu v besedi in sliki, tekoči roman, izbrane novele in črtice, spominsko literaturo, kulturni in filmski pregled, večerno razvedrilo in drugo.

Uredništvo in uprava »Tovariša«.

okrog prepovedi atomskega orožja.« Se pravi, da se mi v današnjem stanju, ko imajo sovjetski sateliti na naših mejah čez 25 divizij, ko Sovjetska zveza venomer stopnjuje politiko pritiska proti naši državi, ko je svetovni položaj poln vojne napetosti, ne moremo odreči našim prizadevanjem, da čim izdatneje in čim bolj zagotovimo našo obrambno moč.

Naši narodi bodo pozdravili to pomoč, ki jo dobi naša vojska, pri tem pa ne bodo prenehali graditi lastno vojno industrijo, ki je prav tako porok naše neodvisnosti in svobode. Pripadniki vojske pa se ne bodo nič manj kakor doslej trudili, da se prej ko prej usposobijo za to orožje in tehniko in okrepijo s svojo silo, ki je najmočnejše jamstvo svobode in neodvisnosti naše socialistične domovine.

Pomen tekmovanja na čast Armadi

Naši narodi in naša Armada pričakujejo 22. december ponosni na svoje uspehe in pridobitve, ki so jih dosegli v minulih desetih letih. Za nami je obdobje uspešno dovršene osvobodilne borbe in ljudske revolucije in hkrati obdobje šestletne graditve naše države in Armade. Prvo kakor drugo obdobje nas zgovorno prepričuje, da je to naša edina pravilna in mogoča pot, ki vodi naše narode v lepše in srečnejše življenje. Na tej poti v socializem lahko naši narodi kakor že doslej delajo brez živčnosti in strahu za svojo usodo, neutrudno in ustvarjalno, ker stoji njihova Armada budno na straži miru in varnosti naših mej. Takšna Armada, ki jo odlikujejo vse najlepše vrline ljudstva, iz katerega je izšla, našla v novi državi vse pogoje in možnosti za svoj razvoj in napredek, predstavlja nezlomljivo enotnost in enovitost svojih vrst ter je globoko povezana s svojim ljudstvom, takšna Armada ne bo nikdar klonila pred nobenim agresorjem, pa naj bo kakršen si bodi!

Delavski razred Slovenije, organizacije narodnoosvobodilne borbe Slovenije že pol leta tekmujejo na čast Dnevu Armade in dosegaajo pri tem velikanske uspehe, s čimer hočejo izkazati priznanje in hvaležnost svoji Armadi in žrtvam, ki so padle, da bi lahko mi mirno delali in lepše živeli. Vsi naši narodi sodelujejo s stopnjevanjem naporom in prizadevanjem pri pripravah za proslavo Dneva Armade. Vse to nas prepričuje, kolikšna je ljubezen in skrb našega delovnega ljudstva nasproti svoji Armadi. Ni dvoma, da je to poleg vsega drugega posledek nezlomljivega bratstva in enotnosti naših narodov, doseženih s prelito krojo in milijonskimi žrtvami, ki smo jih dali v drugi svetovni vojni, ter povojnega trudapolnega in nadčloveškega boja naših narodov za socializem. Armada se zaveda svoje vloge in dolžnosti nasproti svojim narodom in do tistih svetlih žrtev, ki so jih dali naši narodi v osvobodilnem boju in narodni revoluciji, ter ji ne bo žal ne truda ne žrtve nja v obrambi svoje socialistične domovine. Pod vodstvom Partije in tovariša Tita bo vedela samo za uspehe in zmage.

Polkovnik Nikola Gažević

je premišljeval Avgust in čvrsto držal bandita, ki se ga je oklepal bolj in bolj, čuteč, da je meja blizu, oddaljena komaj še kakih deset metrov, in je bil bržda že prepričan, da bo Titovega graničarja odvedel čez mejo.

Medtem je bil Stanko trdno zvezal onesveženega bandita in že pohitel za tovarišem Avgustom. Ko se je bližal, je zaslišal top padec in nato kotalikanje kamenja po pobočju, ki pada k meji. Natančneje je pogledal in na belem apnenčastem kamenju opazil Avgusta in bandita, čvrsto spoprijeta.

»Že grem!« je Stanko vzkliknil tovarišu. Skočil je po pobočju. Tedaj pa je zaslišal Avgusta, ki mu je odsekano in glasno vzkliknil: »Ustrelj v naju dva!« Stanko se je vrgel na tla, mrzlično nameril svojo strojno puško. Že se mu je zazdelo, da kaj takega ne more storiti. Ali naj ubije tovariša? Toda v glasu svojega tovariša Avgusta je začutil povelje. Avgust je vodja patrole, on že vé, kaj dela... Stanko je pomiril in strojno puška je zaregljala.

V Avgustovih besedah, ki je tovarišu zapovedal, naj strelja, je bandit spoznal, da je tu še en graničar. Bandit se je zdrznil od strahu in ta mah ga je Avgust pahnil od sebe, takoj na to pa že skočil za bližnjo skalo, da bo rabil orožje. Bandit je skušal vstati in utesiti, a tedaj ga je presekala rafal iz Stankove strojne puške.

Dva stražarja naše meje sta si čvrsto in brez besede stisnila desnici. Zadovoljna, da sta opravila svojo dolžnost, sta se vrnila na poveljstvo.

I.E.

„URA JE 12.20: POTAPLJAMO SE ...“

V zadnji številki »Tovariša« smo objavili odlomek iz spominov Winstona Churchilla na japonski napad pred desetimi leti, čigar posledica je bil vstop ZDA v drugo svetovno vojno. Churchill naglaša, kako močno ga je prevzela katastrofa obeh velikih angleških oklopnih »Prince of Wales« in »Repulse«. Ta udarec sodi med najhujše, kar jih je v svoji zgodovini doživela angleška mornarica. Katastrofo je takoj po svoji rešitvi takole opisal O. D. Gallagher, edini novinar, ki je bil dodeljen angleškemu vojnemu brodomu v Singaporu.

Kratka je zgodovina pomorskega oddelka, ki je v ponedeljek 8. decembra 1941 odplul iz Singapora proti severovzhodu, kjer so ga napadle japonske zračne sile. Glavni enoti tega brodovja sta bili bojni ladji »Prince of Wales« in »Repulse«; jaz sem se bil vkrcal na poslednjo. Nismo vedeli, kam plovemo, šele naslednji dan je poveljnik admiral sir Tom Phillips pojasnil: »Sovražnik je izkrcal svoje čete na mnogih točkah malajske obale. Nekatere njegove prevozne ladje so že zasidrane ob obali. Izkoristiti moramo priliko, preden se bo mogel sovražnik utrditi. Poskrbeli smo, da nas sovražna letala ne bodo lahko našla: upamo presenetiti sovražnika jutri, v sredo ob zori. V Samskem zalivu bomo imeli priliko pomeriti svoje moči z zastarelo japonsko bojno ladjo »Kongo« ali pa s kako drugo. Z našimi težkimi topovi bomo gotovo uspeli; upam v vsakem primeru, da bo naloga čimprej zaključena in da se bomo mogli vrniti na izhodišče, preden bodo Japonci organizirali zračni napad velikega obsega. Strelajte pazljivo; vsak strel pa naj potaplja!

»Letala na vidiku! Vsak na svoje mesto!«

Torek ob 17.20. Zvočnik je javil: »Letala na vidiku, vsak na svoje mesto!« Naglo sem se povzpел na poveljniški mostiček, kjer mi je bilo odrejeno mesto, in opazil daleč, skoraj na robu obzorja, japonsko izvidniško vodno letalo. Bil je dvomotorni znamke »Nakajima Naka 93«. Zvočnik je opozoril: »Sovražnikovo letalo nas je opazilo! Pozor!« ... Takrat sem zagledal še nadaljnji dve enaki sovražni letali. Zgodilo se je, kar bi vsak admiral rad preprečil. Bili smo že predaleč od obale, da bi mogli pred zoro pričakovati pomoč lastnega letalstva. Pričakovati smo morali množične napade iz zraka. Ves dan smo pluli, ne da bi nas japonski letalci opazili. A prav v mraku je moral imeti neki japonski pilot srečo, da nas je zagledal. Priprave so potekale v popolni tišini. Nikomur ni šlo na smeh, čeprav smo bili v neizgorljivih oblačilih res smešni. Ob 21.05 se je zvočnik spet oglasil: »Pozor! Poveljnik govori!« Nato: »Pravkar sem prejel brzojavko vrhovnega poveljnika. Sovražnik nas je odkril in je treba

konvoj razkropiti. Njegova letala so na lovu. Takoj se moramo vrniti v Singaporu.«

Njegove besede so bile sprejete z godrnjanjem, zakaj od pričetka vojne je »Repulse« preplula 53.000 milj, ne da bi v tem času imela priliko stopiti v boj!

V sredo ob 6.30 zjutraj je zvočnik javil: »Prejeli smo sporočilo, da je sovražnik izkrcal čete severno od Singapora.«

Nebo je čisto kakor kristal. Nad morsko gladino pihlja svež veter. Vsi so na določenih mestih. Pred nami plove »Prince of Wales«, sledi »Repulse«, okrog in okrog pa hite torpedni rušilci.

Bitka se je pričela

Ob 7.55. »Prince of Wales« je poslal eno svojih izvidniških letal s poveljem, naj se vrne na krov. Pilot se bo moral spustiti kjer koli na obali in po radiu sporočiti uspeh svoje naloge. Letalo je kmalu izginilo našim očem. Kmalu pa se je spet pojavilo in sporočilo, da sovražnika ni na vidiku. Tedaj je zvočnik povzel: »Pozor! O sovražniku doslej nobene vesti. Bližamo se obali.« Malo pozneje je zvočnik ponovil: »Nič novega...« Tudi »Repulse« je poslal eno svojih letal.

Ob 10.20 se je v veliki razdalji pokazal japonski dvomotorni, podoben tistim, ki so bombardirali Singaporu prvi večer vojne. Skrbno je pazil, da ne bi zašel v dosego naših topov. Njegova posadka se je omejila le na opazovanje naših premikov. Ob 11.10 smo na desni opazili parnik. Verjetno manjše tonaže, ker ima samo en dimnik. Usmerimo se proti njemu. Ko sem ob 11.15 skozi daljnogled opazoval parnik, me je nenaden sunek s pokom tako stresel, da sem skoraj padel. Detonacija je povzročila top manjšega kalibra na »Prince of Wales«, ki je ustrelil proti letalu. Takoj je sledil strel z »Repulse«. Na nebu sem opazil šest sovražnih letal. Detonacije so odtrgale košček poveljniškega mostiča, ki je padel nedaleč od mene na tla. — »Stari razpada,« je porogljivo pripomnil mornar pri obveščevalni napravi. Tako torej so nas napadle nam doslej popolnoma neznane japonske zračne sile. Japonska letala

so nas dohitela v strnjeni skupini in nizkem letu in takoj posvetila največjo pozornost našima bojnim ladjama.

»Ogenj na krovu!«

Ob 11.18 je »Prince ob Wales« začel načrtno streljati s svojimi številnimi »pom-pom-i«, posebnimi protiletalskimi topiči, ki so razporejeni v skupinah po osem. Tudi pom-pom »Repulse« so pričeli besno streljati. Tem so takoj sledili 100 mm protiletalski topovi. Eksplozije so divje plesale okrog letal. Na desni sem zagledal dve letali. Torpednika? Ne, bombnika, ki sta nas preletela. Vsi naši topovi so se obrnili proti njima, toda letali sta se nepoškodovani umaknili. Kak je bil namen tako nenavadne akcije? Ni nam bilo, treba dolgo čakati na pojasnilo. Namen je bil, obrniti našo pozornost drugam. Sledila je nova silna detonacija. »Repulse« se je strahovito zamajal. Veliki kosi dimnika so padli na obveščevalni mostiček. Ozrli smo se navzgor in v veliki tišini zagledali nekaj letal, ki jih doslej še nismo videli, ker smo vso pozornost posvečali nizko letečim bombnikom. Nova letala so letela najmanj 5000 metrov visoko. Njihova prva bomba, ki je pravkar zadela »Repulse«, je padla na katapult in treščila v polno. Stopil sem na rob mostiča za strojnico »Wickers«, ki izstreli v eni minuti 2000 12 mm izstrelkov. Tam, kjer je padla prva bomba, se je dvigal oblak dima. Z višine 5000 metrov so letalci spustili drugo bombo, ki je s strahovitim žvižgom padla meter daleč od ladje v morje. Oklopnica se je spet nagnila. Iz posebne cevi na enem »pom-pomu« je brizgala osvežujoča voda. Desetorici mož, ki so dodeljeni vsakemu »pom-pomu«, je pot kar curljal po obrazu. Prvič, odkar se je pričela bitka, se je oglasil zvočnik; govornikov glas je bil negotov, da smo s težavo razumeli: »Ogenj na krovu!« Na mostičku katapulta je bil dim zmerom gostejši. Gasilci so stopili na delo. Medtem pa so »pom-pom-i« spet streljali tako silovito, da sem skoraj izgubil ravnotežje.

Nov, strašoten napad

Ob 11.25 opazim, da so drobci bombe na treh mestih prebili desno steno dimnika. Ob 12.20: vsa sovražna letala so napadla orjaka »Prince of Wales«. Na krmu oklopnice se je dvignil steber vode in dima podoben velikemu deblu. Bojna ladja je bila torpedirana. Ne peklenški ogenj iz »pom-pomov« ne silovito streljanje protiletalskih topov nista mogla pregnati napadalcev.

»Prince of Wales« se je močno nagnil na levo. Od nas je bil oddaljen okrog 250 metrov. Mimo mene je zdrvel mornar, vpil: »Prince ob Wales ima krmilo poškodovano!« Neverjetno se čuje, da morejo tako neznatna letala tako hudo raniti tolikšnega orjaka. Letala pa so očitno odložila ves svoj smrtonosni tovor, ker so

(Nadaljevanje na str. 560.)

KOVAČNICA NOVIH LJUDI

Vlak je počasi sopihal proti Ljubljani. V kupcu tretjega razreda je bilo samo šest potnikov. Nekateri so dremali, drugi pa so preganjali čas s pripovedovanjem dovtipov. Nič se ni zmenil za slikovito pokrajino, ki je bežala mimo.

V kotu čisto pri oknu je sedel in topo zrl predse črnolas fant, majhne postave, star kakih 20 let. Že po vnanjosti si lahko presodil, da je doma nekje iz južnih krajev. Boris Mitrovič je odhajal služiti vojaški rok, misli pa so mu bile doma v Bosni.

Boris se je rodil in živel v najboljši zaostalem predelu Bosne. V njegovi vasi so šele po osvoboditvi zamenjali lesene pluge z železnimi. Od mladega je pasel ovce in garal na polju. Ni poznal mladosti, pesmi in otroškega veselja. Že zamlada se je moral trdo spoprijeti z življenjem. Z očetom, materjo in sestro so se preživljali iz dneva v dan — v večnem strahu za obstoj. Pa je prišla vojna.

Boris se še zdaj zgozdi, ko se spomni, kako je izgubil starše. Očeta so mu na hišnem pragu zaklali ustaši, ker je podpiral partizane. Mater pa so odpeljali v Jasenovac, odkoder se ni vrnila. S sestro sta ostala siroti. Preselila sta se k dedku.

Po vojni se je v vasi, kjer je živel Boris, začelo novo življenje. Podnevi je delal na polju in pasel ovce, ob večerih pa je hodil na mladinske in druge sestanke, kjer je slišal toliko novih stvari. Včasih mu je dedek, star častitljiv

Bosanec, ki je preživel že štiri vladavine, pripovedoval svoje doživljanje iz avstrijske vojske. Takrat so lahko oficirji pretepali vojake, kolikor so hoteli. Vojaki so morali šamo molčati in vse mirno prenašati. Boris je vedel, da je v naši vojski vse drugače, da vojaki niso več brezpravna množica, ampak so skupno z oficirji en sam kolektiv. Kljub temu mu je bilo ob odhodu nekako tesno pri srcu.

Ljubljana — potniki so se prerivali proti izhodu. Vsak je odhitel po svojih opravkih. Boris je s počasnimi koraki in dokaj mešanimi občutki odšel proti vojašnici.

Koliko novega! Komaj je bil Boris nekaj mesecev pri vojaki, se je že naučil marsičesa. Strah od starešin ga je že zdavnaj minil. Bili so njihovi najboljši prijatelji. Vojaki so skupno z oficirji plesali kolo, hodili v kino, na nogometne tekme. Vsako nejasno vprašanje so razložili tudi po petkrat, če je bilo treba.

Boris Mitrovič je vsa povelja dosledno izpolnjeval, čeprav so se mu zdela včasih težavna in nevspešna. Na četnih in političnih sestankih je molčal. Misli je, da se mu bodo smejali, če bo kaj povprašal. Ko je komandir čete nekoč govoril o nacionalnem vprašanju v Jugoslaviji, se je pa vendar oglasil. Povedal je, kako so ustaši pobijali Srbe, ker ti niso hoteli prestopiti v krščansko vero. Vsi so ga z zanimanjem poslušali. Led je prebit. Odslej se je Boris vedno rad oglašal.

Zaradi discipline, mirnega vedenja in lepih odnosov do tovarišev si je Boris kmalu pridobil ugled in spoštovanje. Tudi komandir čete ga je večkrat dajal za zgled. Borisu se je posebno

dobro zdelo, kadar ga je komandir čete pohvalil zvečer ob čitanju dnevne zapovedi. Najboljša prijateljca sta postala s Slovincem Klančarjem, doma iz okolice Kranja. Ta je pred odhodom v vojsko delal v »Iskri« in bil več let mladinski funkcionar. Včasih sta prebila tudi ves prosti čas skupaj v pogovoru o filmu, knjigah in drugih vprašanjih, ki so zanimala Borisa. Tako so minevali tedni in meseci v učenju in razvedrilu. Vojaški rok se je bližal h koncu.

Kak teden, preden je bil Boris demobiliziran, so ga nekega dne kmalu po kosilu poklicali v štab. »Kaj sem vendar zagrešil?« se je izpraševal. Ni mogel najti vzroka. Srce mu je utripalo, ko je potrkal in vstopil. V štabu je bila zbrana skoraj polovica čete. V prvi vrsti je Boris opazil prijatelja Klančarja. Komandir čete se je odkšaljal in začel s svečanim in malce hripavim glasom: »Tovariši, predlagam, da zaradi prizadevnosti in discipline, ki jo je pokazal v vojski, sprejmemo Borisa Mitroviča v vrste naše Partije.« V sobi se je oglasilo živahno odobravanje. Ko je bil predlog dan na glasovanje, so vsi dvignili roke.

Boris je bil tako prevzet, da je šele po premolku s težavo zajecjal: »Hvala, hvala, tovariši!... Ne bom pozabil. Delal bom z vsemi močmi.«

Ko se je vračal v Bosno, je imel pred seboj jasne razglede. Storil bo vse, da se vnese v Bosno še v večji meri duh novega časa.

Taka je življenjska povest mnogih vojakov. Vojska jim pokaže pot v življenje. Med njimi je bil Boris Mitrovič. Marjan Drobež

LETOŠNJI NOBELOVI NAGRAJENCI

Dne 10. decembra je švedski kralj Gustav Adolf razdelil Nobelove nagrade za leto 1951. Letos tudi poteka 50 let Nobelovih nagrad javnim delavcem raznih narodnosti, ki so dosegli posebne uspehe in zaslugе v književnosti, fiziki, kemiji, medicini in v prizadevanjih za ohranitev miru na svetu. O Pärnu Lagerkvistu, ki je prejel letošnjo nagrado za književno delo, bomo še spregovorili ob priiliki. Nagrado za medicino je podelila švedska Akademija dolgoletnemu borcu proti rumeni mrzlici (malariji) Maxu Theilerju, za fiziko hkrati angleškemu strokovnjaku za atomsko energijo Siru Johnu Douglasu Cockcroftu in irskemu atomskemu strokovnjaku Ernestu Thomasu Finstonu Waltonu; nagrado za kemijo je podelila ameriškim znanstvenikom prof. Glennu Theodoreu Seaborgu in Edvinu McMillanu. Nobelovo mirovno nagrado za leto 1951 pa je norveški parlament podelil francoskemu voditelju delavskega gibanja Léonu Jouhauxu. Zanimivo je dejstvo, da je lanskoletno mirovno nagrado prejel prvič črnc Ralph Bunche za svoja mirovna prizadevanja, letos pa človek iz delavskih vrst.

Max Theiler si je s svojim dolgoletnim delom pridobil sloves velikega znanstvenika. Premagal je malarijo. Sam je že v zgodnji mladosti okusil strahote malarije, ko je živel v Pretoriji, kjer je delal njegov oče kot živinozdravnik. Medicino je študiral v Londonu, delal je na harvardskem medicinskem inštitutu in se je posvetil raziskavanju o povzročitelju malarije, ki je terjala na milijone človeških žrtev. L. 1930 se je udeležil znanstvene odprave v Kongo. Znanstveno delo ga je privedlo do spoznanja, da malarije ne prenašajo na človeka samo komarji, ampak, da je vmes posredovalec. Po dobrih sedmih letih poizkusov je leta 1937 našel zanesljivo sredstvo proti malariji. Samo med drugo svetovno vojno so cepili s tem sredstvom, ki ga je Theiler imenoval »17 D«, nad 8.000.000 zavezniških vojakov. Potem so zajeli epidemije te bolezni v Južni Ameriki, v Afriki, Indiji in povsod, kjer je ogrožala življenje milijonov ljudi. Malarija je bila premagana. Theiler po tem uspehu ni prenehal s poizkusi. Lotil se je novega

delo v medicini — kako premagati tudi otroško paralizo. Strokovnjaki napovedujejo tudi proti tej nevarni bolezni skorajšnjo zmago.

Naslednji letošnji Nobelovi nagrajenci so znanstveniki na področju kemije in atomske energije: za kemijo sta bila nagrajena Amerikanca prof. Glenn Theodore Seaborg in Edwin McMillan, za fiziko pa Anglež Sir John Cockcroft in Irec prof. E. T. F. Walton. V utemeljitvi švedske Akademije znanosti je rečeno, da se raziskovalcema Seaborgu in McMillanu podeli nagrada za njuno »zgodovinsko pomembno odkritje več novih kemičnih prvin«. Obema znanstvenikoma na področju raziskavanja atomske energije Cockcroftu in Waltonu pa je bila podeljena nagrada »za njuno pionirsko delo na področju sprememb atomskih jeder z umetnim pospeševanjem atomskih delov«.

Sklep švedske Akademije za znanost je edinstven, ker si štirje raziskovalci atomske energije morajo deliti nagrado 167.612 švedskih kron. V znanstvenih krogih to pojasnjujejo s tem, da so podatki v raziskavanju atomske energije tako zblizali fiziko in kemijo, da ju je večkrat težko ločiti.

Cockcroft je od 1946. ravnatelj inštituta za atomska raziskavanja pri angleškem ministrstvu za preskrbo. Dr. Ernest Thomas Finston Walton pa je raziskovalec atomske energije na Trinity Collegeu v Dublinu. Cockcroft in Walton sta l. 1932 v St. John Collegeu vseučilišča v Cambridgeu našla pozornost vzbujajoče odkritje in dokazala, da je moči dobiti dragocena odkritja v razbijanju atomskih jeder z razcepitevijo litijevih jeder pod izredno napetostjo 700.000 voltov.

Francos Léon Jouhaux, ki je dobil letošnjo mirovno nagrado, je zagovornik gesla: »Mir na svetu je mogoč samo tedaj, če vlada tudi socialni mir.« Jouhaux dela že desetletja v delavskih vrstah in je predsednik evropskega delavskega gibanja, hkrati pa francoski zastopnik za socialna vprašanja pri Združenih narodih. Bil je delavec v tovarni vžgalic, ko mu je bilo 29 let, je postal glavni tajnik Splošne delavske zveze. Po prvi svetovni vojni je izdeloval načrte o poddržavljenju industrije, ki naj bi prišla pod neposredno upravljanje delavcev. Veliko njego-

Lojze Drenovec praznuje letos štiridesetletnico svojega delovanja pri ljubljanskem gledališču. Naša karikatura ga prikazuje v vlogi grofa Hohenwarta v Kretovih »Kranjskih komedijantih«.

vih načrtov o poddržavljenju se je rešila in ima danes pomembno vlogo v uresničitvi po drugi svetovni vojni. francoskem vladnem gospodarskem svetu. Léon Jouhaux, ki je v svojem 72. letu dobil Nobelovo mirovno nagrado, je izjavil, da ta nagrada pomeni »počastitev vseh delavcev, ki se bore za mir in socialno pravičnost na svetu.«

(Nadaljevanje s str. 559.)

se že oddaljila. Vendar nisem imel občutka, da je bitka končana. »Prince of Wales« nas je z znaki vprašal, ali smo torpedirani. Naš poveljnik je odvrnil: »Še ne.« Šest kurjačev, ki so bili ranjeni, so nemudoma prenesli v oklepno kazemato na krmi. Admirska ladja se je še bolj nagnila. Medtem pa so na »Repulse« znova napolnili izpraznjene »pom-pome« in jih pripravili za novi, od vseh pričakovani napad.

Ob 12.20: Nov val japonskih letal leti v strnjeni skupini okrog nas. Njihov prvi cilj je »Prince of Wales«. Takoj pričnemo streljati bolj v njegovo obrambo kakor v našo zaščito. V svojih poslednjih trenutkih je bil »Prince of Wales« podoben ranjenemu tigru, ki se z vsemi močmi brani smrtonosnemu udarcu. Njegova podoba se je komaj razločila v dimu in plamenu prav vseh njegovih topov, razen težkih 354 mm. Razločno vidim torpedo, kako pada iz nekega letala v smeri proti »Prince of Walesu«. Dve sekundi nato eksplodira na sredi oklopnice drugi torpedo, takoj nato tretji na krmi. Ladja se nagne na levo in mnogo ljudi poskače v morje. Na mah me strahovit sunek trešči ob steno mostiča. »Repulse« je zadel torpedo na levo stran krme. Nismo utegnili videti, odkod napad, že se je »Repulse« stresel od druge strahovite detonacije. Drugi torpedo... Oklopnic se je pričela močno nagibati na levo. — »Vsi na glavni most!« je zadnjikrat zavpil zvočnik.

»Potapljam se!«

Oklopnica se je tako močno nagnila, da smo s težavo vzdržali ravnotežje. Sezul sem čevlje, v mokrih nogavicah sem se čutil varnejšega. Morje je bilo črno od nafte, ki je tekla iz prebitih rezervoarjev. Zadnje besede, ki sem jih bil zapisal v zapisnik, so bile: »Okrog 12.20, potapljam se.« Takoj nato sem skočil v valove. Plaval sem z vsemi silami z drugimi ponesrečenci in vsi smo imeli eno samo željo: čimprej se oddaljiti od potaplajoče se oklopnice, da nas ne bi vrtnec potegnil s seboj. Pogledal sem naprej in videl, kako je krma »Prince of Walesa« izginila v valovih. Skušal sem plavati še hitreje, a ko sem se nekaj trenutkov nato ozrl, sem zagledal »Repulse« ves v plamenih, kako se naglo potaplja.

Rešitev izčrpanih

Plaval sem obupno. Opazil sem dva moža, ki sta se držala reševalnega pasu, in se jima pridružil. Vsi trije smo bili črni kakor dimnikarji in kmalu se nam je pridružil četrti. Toda naš reševalni pas je bil očitno pretežak za četvorico, potopil se je in izgubili smo ga... »Na svidenje«, smo si rekli in odplavali vsak v svojo smer. Plaval sem na vso moč, da bi se vendar že rešil iz nafte. Kmalu potem sem opazil motorni čoln, ki mu pa motor ni deloval. Zagledal sem plavajoč predmet, katerega so se držali trije, in sem se jim pridružil. Z združenimi močmi smo poizkusili približati se ladjici,

toda kmalu potem smo izgubili tudi to rešilno bilko in spet smo bili prepuščeni valovom. Z veliko težavo se mi je slednjič posrečilo približati se motornemu čolnu. Bil sem pa že tako izčrpan, da nisem mogel splezati na ladjico. Prsti so mi bili trdi in zamrzli. Opasal sem si vrh, ki je visela z ladje, in prosil moža, ki sta bila v nji, naj mi pomagata na krov. »Ne moremo«, sta odvrnila, »poizkusite sami.« Naj sem se še tako napenjal, nisem mogel. Obvisel sem ob ladjici. Priplaval je še neki ponesrečenec in z združenimi močmi se nama je posrečilo splezati na krov. Najprej je meni splezal na hrbet in moža sta ga potegnili na ladjico, pri tem pa sem se jaz ponovno potopil pod gladino. Naposled so mi vrgli rešilni pas in potem sem se, ne vem, kako, rešil na krov. Pozneje nas je poleg nadaljnjih 30 vzel na krov neki torpedni rušilec.

Naslednji dan smo prispeli v Singapore. Tamkaj smo zvedeli, da sta poveljnik »Repulse« William Tennant in njegov fregatni kapetan v poslednjem trenutku skočila v valove v srjaci in belih hlačah. Poveljnik Tennant se je oprijel kosa lesa in so ga pozneje rešili. Admirala Toma Philipsa in kapetana Leacha, poveljnika »Prince of Walesa«, so zadnjikrat videli na oklopnem poveljniškem mostiču v trenutku, ko so ladjo zagrnili valovi.

Ko sta bila »Prince of Wales« in »Repulse« potopljena, so se zmagovita japonska letala oddaljila, ne da bi nadlegovala torpedne rušilce.

POSLEDNJI DAN

Podjetje »Avala-film« je izdelalo nov jugoslovanski celovečerni umetniški film »POSLEDNJI DAN«, za katerega je napisal scenarij že znani scenarist Oskar Davičo. Tokrat ga je pritegnila filmsko zelo zanimiva in hvaljeva snov — borba proti saboterjem in sovražnikom

vsem omeniti Marijo Crnobori, ki je kar mojstrsko upodobila Emo, ženo zdravnika, ki ga v filmu igra Strahinja Petrovič. Mojstrsko igrarstvo prav tako pokazali Karlo Bulić v vlogi gestapovskega saboterja Vilija, Zoran Ristanović v vlogi majorja Vinka

Zoran Ristanović in Karlo Bulić v filmu »Poslednji dan«

naše nove družbene in gospodarske stvarnosti. Film so pred nedavnim začeli predvajati v naših kinematografih.

Režiser Vladimir Pogačič, ki ga poznamo že iz ponesrečenega filma »Povest o tovarni«, je tokrat pokazal velik napredek v filmskem oblikovanju sicer razdrobljenega in psihološko premalo tehtnega scenarija. Kljub naslonitvi na scenarij je vendarle s svojimi popravki in dodatki ter psihološkimi poglobitvami povezal film v celoto ter dosegel v glavnem dramatičnost dejanja. Okoli sebe je zbral nekaj odličnih jugoslovanskih filmskih igralcev, od katerih moramo pred-

in Tito Strozzi v vlogi gvardijana Anselma. Film je posnel Vladeta Lukić, ki je sicer pokazal napredek, pa mu je (posebno ob posnetkih v rudniku) kljub skrbnosti pri kameri še nekajkrat močno spodrsknilo.

Znova — kakor že tolikokrat — pa moramo tudi ob filmu »Poslednji dan« ugotoviti, da naši scenaristi ne oblajujejo gradnje dobrega, logično povezanega in tako psihološko utemeljenega scenarija. Tu je izvor pomanjkljivosti, ki jih nato opažamo skoraj v vseh filmih naše proizvodnje.

LESENI KONJ

Anthony Steel v filmu »Leseni konj«

Dva angleška letalska častnika sta med drugo svetovno vojno pobegnila iz nemškega taborišča vojnih ujetnikov in eden od njiju, Eric Williams, je napisal o tem begu knjigo, ki jo štejejo med ona literarna dela, ki so vzbudila na Zapadu po vojni največ zanimanja. Po tej knjigi je avtor sam napisal scenarij za film, ki ga je v režiji Jacka Leaa in Jana Detrymplea posnelo filmsko podjetje »London Films International«. V kratkem bomo film, ki prikazuje življenje angleških vojnih ujetnikov v nacističnih taboriščih, gledali tudi v naših kinematografih.

Slovenskim gledalcem se bo angleški film »Leseni konj« zdel malo verjeten, kajti strahote, ki smo jih preživeli za časa okupacije s strani nacistov, so zapustile v nas tako grozotno podobo nacističnega zverstva, da le težko verjamemo v kolikor toliko civilizirano ravnanje z ujetimi angleškimi letalskimi častniki po raznih taboriščih. Kljub temu prvemu občutku pa moramo priznati, da je »Leseni konj« verna podoba životarjenja za mrežami taborišča, ki v nekaterih de-

njih doseže veliko dramatično napetost. Zgodba filma je zelo jasna, logično povezana, namen vsakomur razumljiva, a igralci prepričljivi. Tudi podoba pruskega militarizma, ki je bila vsebina nacističnega divjanja v drugi svetovni vojni, je našla v filmu verjetno kar verno podobo.

IRENA FORSYTE

Kmalu bodo slovenski obiskovalci kinematografov gledali že tretji umetniški film, ki se v svojem dejanju nanaša na veliko literarno mojstrovino. Ameriška družba Metro-Goldwyn-Mayer je po Galsworthyjevi svetovno znani trilogiji »Saga o Forsytech« izdelala v režiji Comptona Bennetta film z naslovom »That Forsyte Woman«, ki so ga pri nas krstili za »Irena Forsyte«.

Scenarist in režiser so se omejili le na drobno epizodo velikega literarnega dela, na ljubezen Irene do mladega arhitekta Bosineya in do »izobčenega« Forsyta Jolyona ter na njen nesrečni zakon s preračunljivim Soamesom Forsytem. Pomisleki o dramatisaciji velike literarne mojstrovine, ki smo jih v naših poročilih že nekajkrat omenili (nazadnje ob filmu »Ana Karenina«), veljajo tudi za tehnično prekrasno opremljeni barvno posneti film o Ireni Forsyte. Film vse premalo

V Salzburgu je bil nedavno III. mednarodni kongres za kulturni in dokumentarni film. Devetnajst narodnosti je poslalo na kongres svoje zastopnike in filme. Iz držav sovjetskega bloka ni bilo nobenega.

Obravnavali so filme, ki so jih predvajali vsak dan v dveh kinematografih, in pretresali vprašanja o kulturnih in dokumentarnih filmih. Večina delegatov na kongresu je bila za to, da naj nimajo kulturni filmi v nasprotju z igralskimi filmi nobenega dejanja. Ta sodbu prevladuje danes tudi pri večini proizvajalcev kulturnih filmov, čeprav je Robert Flaherty že skoraj pred tridesetimi leti trdil najprej obotavljaje, potem pa zmerom prepričevalneje, da obstaja oblika »dokumentarno-igralskega filma«. S tem je postal utemeljitelj novega in, kakor je znano, zelo učinkovitega — kulturnega filma. Njegovo delo »Men of Aran« so predvajali v počastitev pred nekaj meseci umrlega režiserja. Kongres je ugotovil, da je kulturni film izza zadnjih dveh zasedanj nazadovol. Današnja poprečna raven kulturnega filma ne dosega ravni nekdanjih kulturnih filmov berlinske »Ufe«.

Vendarle so udeleženci kongresa ugotovili, da ni vzroka za malodušnost. Francozi so tokrat predvajali nekaj filmov Henrija-Beauvoisa, ki so nadpoprečni, čeprav po obdelavi niso novi. Tuji narodi in njihove navade so zmerom privlačna snov za kulturne filme. Film »Chico le pêcheur« kaže ribiče pri njihovem delu. Ima čudovite posnetke in krasno sinhronizacijo. Pozornost je vzbudil francoski film »Paul Claudel« Marcela Hubscha, ki je ustvaril dokumentarno pesnikovo podobo. Enaka biografska filma je naročila francoska vlada o delu in življenju pisateljice Colette in pokojnega Andreja Gida.

Izmed italijanskih filmov je vzbujal pozornost film o Etni »Tragedija Etnae«. Domenico Paoletti s tem barvnim filmom ni podal samo mogočne podobe bruhačev Etnae, ampak je znal prikazati celotno vzdušje ob bruhačem vulkanu. Iskranje metana in petroleja se je po tehnikih uvrstil med nadpoprečne filme. V filmu »Mesto brez časa« je Giuliano Tomei suhoporno snov o izkopavanjih v Pompejih znal zelo poživiti s spomini na takratno dobo.

Kanadčan Norman McLaren je pokazal kratki film o jazzu v abstraktnih barvnih impresijah, kar je nedvomno vpliv Disneyjeve šole. Ta poizkus so ocenili kot uspešen. Nekakšno nasprotje je avstrijski film »Glasovi domovine«, ki je tudi glasbeni film s slikami god, ovac, domačih noš, jezer, gozdov itd. Po naročilu mesta Dunaj je Quendler izdelal čedno delo »Mesto v jutru«, ki osvetljuje stanovanjski problem. Anna Matzner pa je v »Živalskih obrazilih« pokazala najboljše avstrijski film.

Nemški kulturni filmi ne dosegaajo nekdanje ravni. Izjema sta bila božična legenda »In zgodilo se je« in barvni film »Ognjena valba«, ki na zelo prikupen način kaže proizvodnjo jekla. Nizozemci so presenetili s filmom, ki kaže lev na slanke. Švica ni pokazala nič posebnega.

podaja bogato podobo osrednjih osebnosti in se omejuje zgolj na ljubezenski zaplet, pušča pa ob strani psihološko poglobitev glavnih osebnosti ter utemeljitev filmskega dogajanja. Priznati pa moramo na drugi strani režiserju, da je znal mojstrsko oblikovati forsytsko ozadje odnošne okolje, v katerem se odigra ta droben dogodek iz pester zgodovine forsytske rodovine.

Nosilka osrednje vloge je mlada Greer Garson, ki je v primeri z Errolom Flynnom, ki igra njegovega prvega moža Soamesa Forsyta, pokazala dobro igrarstvo. Ne moremo reči, da bi bil Errol Flynn najprimernejši igralec za vlogo mrzlega in preračunljivega Soamesa.

Film je skrbno obdelan in opremljen. Tudi prevajalca besedila, Jaka Stular in Bogo Smolej, sta se potrudila.

Errol Flynn, Greer Garson in Walter Pidgeon v filmu »Irena Forsyte«

Condor-Film je predvajal »Zadnji čez je Švica« — potovanje lovorne ladje iz Holandije v Bazel. Gloria-film je pokazal delo »Največje pa je ljubezen«, kateremu so očitali propagandistične težnje. Zanimiv je bil švicarski film »Z živalskim psihologom v živalskem vrtu«, ki je na neverjilen način pokazal marsikaj novega.

Kritika je ugotovila, da so jugoslovanski filmi povprečni. Najbolj je se presenetil film o splavarijah na Drini. Američani so se predstavili z nekaterimi filmi o smučanju in smučskih tekmar. Tudi ostale države niso pokazale nič posebnega. Kongres je ugotovil precejšnjo pomanjkljivost pri nekaterih poučnih filmih, zlasti nejasnost in nerazumljivost. Izjema sta bila dva poučna filma medicinske fakultete dunajske univerze, ki sta kazala očesno operacijo in zdravlilo za srce in pljuca.

Dva dni je zasedala »Mednarodna zveza za poučne filme«. Udeleženci tega zasedanja so poudarjali, da je potrebno bolj vskladiti delo med posameznimi državami.

Na posebnih zasedanjih je kongres razpravljal o gospodarski in umetniški krizi sodobnega kulturnega in dokumentarnega filma, kaj ima ta kriza skupnega v vseh deželah in kje ima še posebne vzroke. Sprejeli so resolucijo, ki poudarja, naj se vlade držav zastopnice zavamejo za moralno in materialno podporo kulturnemu in dokumentarnemu filmu.

KNJIGA, KI VAS BO RAZVEDRILA

V založbi Novinarskega društva Slovenije izide te dni knjige:

SVET HUMORJA IN SATIRE (Utrinki dveh tisočletij)

Obsega 450 strani in je zastopanih 60 avtorjev od starih rimskih klasikov do najboljših satirikov in humoristov novejših dob. Ker je knjiga zelo pripraven dario, izide omejeno število izvodov vezano v celo usnje (črno ali rjavo) za ceno 500 din, v platno vezani izvidi pa so po 350 din. Interesenti za luksuzno izdajo (500 din) naj se priklase v pisarni NDS v Novinarskem domu v Ljubljani. Gosposka ulica 12. tel. 42-15, z dežele pa po dopisnici ali pri podružnicah »Slovenskega poročevalca«.

FILMSKI ZAPISKI

Zahodna Nemčija ima 4500 kino dvoran, ki plačujejo državi 330 milijonov mark davka. Samo 5 najbolj obiskanih filmov je vrglo 8% plačanega davka, ostalo pa odpade na 1995 drugih filmov, izmed katerih je 256 nemških.

SUEZ je film, ki ga je izdelalo filmsko podjetje »20th Century Fox« in želi prikazati zgodovinske dogodke o gradnji suezskega prekopa. Dramatisacija ali filmsko podajanje zgodovinskih dogodkov in obdobje je vedno problematično. Prav lep dokaz temu je film o Suez, ki je na koncu vsega le filmski panoptikum. Gledealec filma naj bi verjel, da so n. pr. važne politične in gospodarske odločitve v prvi vrsti odvisne od ljubezenskih spletk, ljubosumnosti in podobnih osebnih čustev nekaterih posameznikov. Prav tako nastopajo skoraj vse zgodovinske osebnosti (n. pr. Napoleon III., Victor Hugo, Disraeli in oba Lessepsa) s malo verjetnimi dramatično-patičnimi izjavami. V filmu igra Tyrone Power blestečega junaka Lessepsa mlajšega, Loretta Young pa ljubeznivo in razvajeno cesarico Eugénijo. Filmu se močno v vsem razpletu pozna, da so na zgodovinske dogodke, ki so povezani z gradnjo Suez, gledali v Hollywoodu skozi svoja očala in pozabili pri tem, da je svet pred sto leti živel v drugačnih razmerah in navadah kakor danes v Ameriki. Tako izgublja film tudi na zgodovinski resničnosti v podajanju okolja, v katerem se naj razvije zgodba o gradnji te važne morske poti.

NOVE KNJIGE

Anton Polenc: Cvetje in živali. Ilustriral Ljubo Ravnikar. V zbirki »Poljudnoznanstvena knjižnica« izdal Slovenski knjižni zavod v Ljubljani.

Charles Darwin: Izvor človeka. Prevredla prof. Ružena Škerj, uvod napisal Branko Rudolf. V zbirki »Poljudnoznanstvena knjižnica« izdal Slovenski knjižni zavod v Ljubljani.

L. N. Tolstoj: Kavkaški ujetnik. Prevredl Vladimir Levstik. Ilustriral J. Petrov. Založila Mladinska knjiga v Ljubljani.

Karel Jeraj: Skrajše stopajoča. Otroške slike za ples in igrarstvo. Založila Mladinska knjiga v Ljubljani.

Thor Heyerdahl: Sončni Tiki (Na splavu preko Tihega morja). Prevredl dr. Janko Tavžes. Opremil Rudi Gorjup. Založila Mladinska knjiga v Ljubljani.

Homer: Odiseja. Slovenski mladini pripoveduje Anton Savre. Ilustriral B. Genelli. Opremil Rudolf Gorjup. Založila Mladinska knjiga v Ljubljani.

Kristina Brenkova: Mačeha in pastorka. Igra za otroke v petih slikah. Ilustrirala Marlena Muk-Stupica. Glasbo zložil Blaž Arnič. Založila Mladinska knjiga v Ljubljani.

Uta: Otroške pesmi. Izbral in uredil Mile Klopčič. Ilustrirala in opremila Ksenija Prunkova. Založila Mladinska knjiga v Ljubljani.

ANDREJ J. VIŠINSKI

Andrej Januarjevič Višinski je zdaj v Parizu na šestem zasedanju Generalne skupščine OZN. Kot zunanji minister Sovjetske zveze grmi proti naši domovini v tistem pravem psovalnem, res pristnem kominformističnem slogu, ki lahko šteje Višinskega med svoje utemeljitelje in mojstre. Prav je, da spoznamo živ-

ljenjsko, predvsem pa politično pot tega moža, ki z mirno vestjo ponuja na vseh mednarodnih konferencah »sovjetsko miroljubnost« kljub neizpodbitnim dokazom, da se za njo skriva najbolj pretkana agresivnost.

O Višinskem pravijo, da gledajo pravniki v njem odličnega diplomata, diplomati pa pravnega strokovnjaka. Toda naj izpregovori o njem raje njegovo življenje samo.

Ko se je A. J. Višinski 1881 rodil v Odesi družini uglednega carskega uradnika, mu rojenice pač niso mogle prerokovati, kakšno pot bo hodil skozi življenje, saj bi bilo to kaj tvegano dejanje. Višinski izvira iz stare poljske plemiške rodovine in katoliški primas Poljske, Stefan Wyszynski, je pravi bratranec sovjetskega zunanjega ministra. Zaradi svojega porekla je užival Višinski skrbno vzgojo in zapustil gimnazijo z zlato medaljo najboljšega dijaka. Odločil se je za pravo in se zagrizel v študij s takšno vnemo in stremuštvo, da si ga je petrogradski univerzitetni profesor Anatol Konj, ki je veljal tedaj za največjega pravnikarja v Rusiji in je sodeloval tudi po svetu, izbral za svojega asistenta. Doktorsko čast je dosegel z razpravo o Razvoju prava v luči razvoja države. Njegova spoznanja so bila

tako prijetna carskim oblastnikom, da so to njegovo disertacijo tiskali celo na državne stroške.

Uradni sovjetski življenjepis A. J. Višinskega pa »ugotavlja«, da se je že 19 let star »boril« v Kijevu proti carizmu in da so ga 1905 zaprli, ker je bil tajnik delavske organizacije in je vodil stavko železničarjev v Bakuju. Isti življenjepis zatrjuje, da je bil nato znova »izpostavljen« večkratnemu »preganjanju, aretacijam in izgnanstvu«. Neka protirevolucionarna organizacija naj bi 1907 celo »uprizorila« proti njemu atentat in pravijo, da je bil tedaj ranjen. Toda vsa ta njegova »revolucionarna dejavnost« ga ni ovirala, da bi v letih med 1913 in 1917 ne bil od države priznani odvetnik v Moskvi.

Razumljivo je, da si je mož takšne preteklosti, ki je postal 1900 član ruske socialnodemokratske delavske stranke in ostal njen član vse do Oktobrske revolucije, skušal pridobiti svoje zasluge tudi za sovjetski režim. Ker je pripadal skupini menjševikov, bi bila prve dni revolucije njegova osebnost zagotovo izpostavljena budnosti sovjetskih revolucionarnih oblasti. Njegov načrt pa je bil: zdrav in neopažen preživeti prvo in nezanesljivo obdobje. Po februar-ski revoluciji 1917 je zaradi »pre-napornega dela« za nekaj mesecev »zbolel« in ko je bila zmaga Oktobrske revolucije trdna, je spoznal, da bi bilo koristno »navdušeno pozdraviti« Oktobrsko revolucijo, ki jo je on že dolgo »predvideval in čakal«. To dejanje mu ni moglo več škodovati. Njegov uradni življenjepis pravi, da je zdaj postal sprva zastopnik v leningrajskem mestnem sovjetu, nato pa politični komisar v Rdeči armadi, kjer se je baje zelo odlikoval na fronti proti Denikinu. V resnici pa je v tem času »urejal« arhiv bivših carskih ministrstev, kar mu je omogočilo, da je odstranil in uničil vse neljube listine.

V komunistično partijo je bil sprejet za časa ustanovitve Komin-terne 1920, ko je bil docent na pravni fakulteti moskovske univerze. Že 1931 je postal rektor te univerze in član kolegija ljudskega komisa-riata za pouk in prosveto. To je tudi čas, ko je posvetil svojo knjigo »Za-varovanje pravic posameznika« — svojemu učitelju, velikemu Konju. Ko je Konj 1928 umrl, mu je nam-reč napisal »njegov dolgoletni uče-nec in iskreni oboževalec« navdušen slavo-spev. Samo deset let je preteklo, pa je že isti Višinski opsoval »ve-

likega Konja« za »plačanega apo-logeta umirajočega imperializma«. V resnici se Višinski ni zastoj po-glabljal v dialektiko...

Razprava proti skupini tehničnih strokovnjakov, ki so bili 1928 obto-ženi sabotaže, odpira novo obdobje na življenjski poti Višinskega. Še istega leta je Višinski kot vodja pro-cesa proti Leonidu Ramsinu in dru-gim znanstvenikom in tehnikom do-kazal, da ima zelo dober posluh za želje Kremļa. Prav zaradi tega je bil najbolj pripraven za državnega tožilca. Najprej je opravljal dolžnost državnega tožilca ruske sovjetske re-publike, a 1934 je že prevzel držav-no tožilstvo ZSSR. V velikih procesih, ki so si sledili od 1936 do 1938 (proti Zinovjevu, Kamenevu, Pjatakovu, Ra-deku, Buharinu in Rykovu), si je pridobil »svetovni sloves«. Njegovo zmago-slavje je bilo v tem, da je tako imenovano »staro gardo« pripravil do samoobtožbe najhujših političnih in kriminalnih zločinov.

Toda nov lovorov venec Višin-skemu ni zadostoval. Za vsako ceno si je hotel nadeti še čast velikega pravnika-znanstvenika. Ko je NKVD »pospravila« komisarija za pravo-sodje Krylenka in njegovega nam-estnika Pašukanisa, ki je bil ob-enem ravnatelj pravnega inštituta akademije znanosti, je Višinski pre-vzel vodstvo tega inštituta. Toda za to delo je imel le malo časa, saj je bil na XVIII. kongresu VKP(b) mar-ca 1939 izvoljen za člana central-nega komiteja ter kmalu nato po-stavljen za namestnika predsednika sveta ljudskih komisarjev.

Kot ravnatelj pravnega inštituta akademije, ki ga je namesto njega vodil J. P. Trainin, je začel uniče-vati načrtno vse dotedanje ruske pravne velikane od Stučka do Pa-šukanisa in delil priznanja o »pravo-vernosti« mladim sovjetskim pravnim znanstvenikom. Razumljivo je, da so bila vsa ta njegova »znanstvena« de-janja vedno tesno povezana s kla-njanjem »velikemu in nezmotljivemu« Stalinu. Nagrada ni izostala. Za svo-je »znanstveno« delo na področju sovjetskega prava je Višinski prejel Stalinovo nagrado.

Pohlep voditeljev ZSSR po novih ozemljih je tudi Višinskemu zastavil nove naloge. Njegova dolžnost je bila dati željam Politbiroja VKP(b) pravo-no podlago. Ko je 1940 vkorakala Rdeča armada v baltske države, so poslali Višinskega na Letonsko, da bi tam pripravil »prostovoljno pri-ključitev« Letonske k ZSSR. Z bal-kona sovjetskega veleposlaništva v Rigi je s svojo častno besedo za-gotavljal Letoncem, da ZSSR ne mi-sli Letonske nikoli vključiti v svojo

državno skupnost, niti je ne želi so-vjetizirati. Toda njegova »častna be-seda« je postala dva meseca nato dejanje. Novi letonski parlament je v senci bajonetov Rdeče armade »prosil« za sprejem v ZSSR.

Vrhuncu svoje diplomatske ka-riere se je pa Višinski približal 1947, ko je z uro v roki izročil romun-skemu kralju Mihaelu ultimatum in do-segel, da se je ta »prostovoljno« od-povedal prestolu. Svoj »smisel« za »realno politiko« je dokazal tudi avgusta 1948 na podonavski konfe-renci, kjer je znal s svojimi krepkimi komolci uveljaviti vse sovjetske že-lje in zadostiti sovjetskemu pohlepu po nadoblasti na Donavi. Nič manj se ni doslej »uveljavljal« kot sovjets-ki zastopnik na zasedanjih OZN, kjer že lep čas »dostojno« brani »re-kord« v psovanju vseh, ki ne slede slepo vodstvu ZSSR. Ker zna hkrati še spretno uporabljati tudi svoje pravno znanje, a obenem ne štedi s popadljivo ironijo, ki jo meša s pri-jetnim humorjem, pač ni bilo mo-góče najti Molotovu boljšege na-slednika v dostojanstvu sovjetskega zunanjega ministra, ko je Molotov marca 1949 zapustil to ministrstvo.

Ob koncu si lahko opravičeno za-stavimo vprašanje: ali Višinski v svoji notranjosti verjame vse, kar je prisiljen govoriti? Težko bi bilo za tega zviteža in stremuha pravilno odgovoriti. Vsekakor pa bi težko na-šli še koga, ki bi skušal vsa Stali-nova naročila bolj zvesto uresniče-vati, kakor ta cinik velikega formata.

(Po reviji »Ost-Probleme« 46.)

Zanimivosti

SVEŽE MLEKO V KONZERVNIH SKATLAH

V Valparaisu (ZDA) preizkušajo nov način konzerviranja mleka, ki bo omo-gočal, da se bo sveže mleko ohranilo več mesecev v konzervnih skatlah. Poseben stroj sesa mleko naravnost iz mehnič-nega aparata za molžo. Mleko prehaja skozi stroj za pasteuriziranje. V dotiko z zrakom sploh ne pride. Poizkusi so se zelo dobro obnesli in sedaj raziskujejo industrijsko uporabo tega postopka.

GRADNJA VELIKIH MOSTOV

Leta 1940 je hud orkan popolnoma porušil viseči most v Tacoma, ki je vezal mesto s polotokom Olympic (država Washington v ZDA). Nesreča je je zgodi-la nekaj mesecev potem, ko je bil most dograjen. Namesto tega mostu bodo zgra-dili nov most s štirimi vozišči in dvema pešpotmi. Skupna dolžina mostu bo 1794 metrov. Razpetina srednje odprtine bo 840 m, višina stebrov 151 m. Skupni stroški so preračunani na 11 milijonov do-larjev.

V Italiji so izdelali načrt za velik viseč most, ki bo vezal celino z otokom Sicilijo. Razpetina srednje odprtine bo 1524 m, razpetine stranskih polj pa približno po 200 m. B. Z.

Alphonse Daudet:

Francoske vile

Pomembna novost na slovenskem knjiž-nem trgu je obsežna knjiga »Svet humorja in satire«, ki obsega 450 strani in je v nli zastopanih 69 avtorjev. Znamenitega franco-skega mojstra Alphonse Daudeta (1829 do 1897) predstavlja naslednja črtica.

»Obtoženka, vstanite!« je dejal predsednik.

Na ostudni klopi požigalk se je nekaj zga-nilo in neko brezoblično in od mraza škle-pajoče bitje je stopilo korak naprej in se na-slonilo na ograjo pred sodniško mizo. Bil je to sveženj cunj, preluknjanih cap, koščkov blaga, trakcev, suhih rož, starih peres in pod vsem tem reven, osušen obraz, ves ožgan od sonca, na-guban in razpokan, kjer je v sredi teh gub iz-dveh majhnih črnih oči pobjiskavala zloba, ka-kor migljaj z repom martinček iz luknje v starem zidovju.

»Kako vam je ime?« se je glasilo vprašanje.

»Meluzina.«

»Kako pravite? ...«

Zelo resno je odgovorila:

»Meluzina.«

Pod košatimi brki dragonskega polkovnika se je predsednik nasmehnil, toda ni trenil z očesom:

»Starost?«

»Ne vem več.«

»Kaj ste po poklicu?«

»Jaz sem vila! ...«

Na mah so se občinstvo, sodni dvor in celó sam vladni poverjenik, skratka vsi so se silno zakrohotali; nje pa to ni nič zmedlo, in s svo-jim jasnim in meketajočim glasom, ki se je dvigal visoko pod strop dvorane in plaval tam kakor zvok iz sanj, je starka povzela:

»Ah, kje so vile Francije? Vse so pomrle, dragi gospodje. Jaz sem poslednja; nobene ni več razen mene... Prav res, velika škoda je, kakaj Francija je bila mnogo lepša, ko je še imela svoje vile. Me smo bile poezija de-žele, njena vera, njena pravstvena preprostost, njena mladost. Vsi kraji, ki smo jih rade obi-skovale, globine zaraščenih parkov, kamni ob vodnjakih, stolpiči starih gradov, megla po rib-nikih in prostrane močvine goličave so dobi-vale zaradi naše navzočnosti ne vem kaj čarob-nega in vzvišenega. V fantastični luči legend so nas ljudje videli, kako hodimo skoraj prav povsod in kako se v blesku luninih žarkov vle-

čejo za nami krila, ali pa kako tekamo po prstih čez travnike. Kmetje so nas imeli radi, častili so nas.

V preprostit domišljijah se je z našimi čeli, ovenčanimi z biseri, z našimi vilinskimi paličicami in našimi začaranimi preslicami mešalo malce strahu z oboževanjem. Tako so naši vrelci ostajali zmerom čisti. Kmečki vozovi so se ustav-ljali na potih, ki smo jih me varovale. In ker smo vlivale ljudem spoštovanje pred vsem, kar je staro, me, ki smo najstarejše na svetu, so puščali, da so se gozdovi razraščali po mili volji od enega konca Francije do drugega in da so se kamni rušili sami od sebe.

Toda čas je hitel. Prišle so železnice. Iz-dolbli so predore, zasuli ribnike in tako iz-sekali gozdove, da kmalu nismo imele več kam bi se dejale. Polagoma kmetje niso več vero-vali v nas. Če smo zvečer potrkale na polkna, je Robin dejal: »Veter je« in spet zaspal. Žen-ske so hodile prat v naše ribnike. Odtlej je bilo z nami pri kraju. Ker smo živele samo od ljudske vere, smo vse izgubile, ko smo njo izgubile. Moč naših paličic je izginila in iz mo-gočnih kraljic, kar smo nekdaj bile, smo se znašle stare žene, nagubane in hudobne, ka-kršne so vile, na katere so vsi pozabili; povrhu si je bilo treba služiti kruh in to z rokami, ki

o dveh gnezdih

Ob Savi pri Litiji je svet zaraščen na nekaterih mestih z nizkim vrbovjem, jelševjem in zlasti z manjšim grmičevjem. Največ je črnega trnja, to je grma s trnatimi vejami, z majhnimi belimi cveti, okroglimi, temnomodrimi, slivasto poprhnjenimi plodi.

Bilo je v začetku aprila in nekateri ptički so se že vračali iz južnih krajev o svoja stara gnezdišča, starejši zakonci v svoja lanska gnezda, njihovi lanski otroci pa kam v bližino svojega rojstnega kraja.

Takrat sem med vejami nizke jelše zagledal dva drobna ptička: bili sta dve črnoglavki, ki sta se pravkar vrnili in ženili. Samica je bila za spoznanje večja kakor samec, kar pa je pri pticah pevkah zelo redko. Najbrž sta ti dve črnoglavki šle lansko leto tu nekje v okolici zagledali luč sveta. Bili sta namreč videti še zelo mladi in sameček še ni imel temnočrnega temena.

Črnoglavček se je šopiril in klanjal na vse mogoče načine pred svojo pohlevno izvoljenko z rjavo čepico na glavi ter ji sledil ves razburjen od veje do veje. Pa ni bilo videti, da bi ga nevesta ne marala, samo kar tako zaradi lepšega se mu je izmikala.

Nekje na dolgi poti iz proče Afrike sta se naši črnoglavki spoznali in se potem ljubimkali do smrti. V začetku sta potovali posamezno in ponoči, neki dan pa sta se našli in potem potovali skupno bolj podnevi kakor ponoči; ni čuda, da sta se zaljubili. Nista se upraševali, če sta mogoče brat in sestra — kaj to njima mar. Pri ptičkih se namreč zgodi večkrat, da se očka ženi s hčerko, mati pa s sinom, ker drugo leto ne vedo več, v kakem sorodstvu so med seboj.

Pa kako se je znal ženiti naš zaljubljeni parček, dasi kaj takega še nobeden od njih ni doživel in jih takih ceremonij tudi ni nikdo nikdar učil. Ptičem je to že kar v krvi ter znajo leteti, peti, graditi gnezda, ženiti se in vzgajati otroke, ne da bi se tega kdaj učili. Prav nič ni skrbelo zaročencev, kje bosta napravila zibelko za svoj zarod in kako bosta preživljala svoje otročičke. Nekateri poznavalci ptičjega življenja trdijo celo, da ptiči nimajo pojma, zakaj se ženijo in zakaj delajo gnezda, kar pa je težko verjeti. Malo pa že vedo tudi ptički, kaj delajo in zakaj kaj delajo! Tudi človek se v trenutkih največje zaljubljenosti večkrat ne zaveda, kaj počne, in ne misli na

posledice, ki bodo nujno sledile dejanju. Pa je človek vseeno razumno bitje in ne dela vsega samo iz nagona. Tako bo tudi pri ptičkih.

Naših dveh zaročencev je bilo samo veselje, sama razposajenost in skoraj sem jih zavidal. Kako vesela in srečna sta se mi zdeli! Črnoglavček je večkrat zapel krasno pesem penic o sreči in ljubezni, nevesta pa je vsa drhtela in se predajala ženinu.

Ne vem, od kod je priletel še drug samec črnoglavke: nenadno sem ga zagledal na veji poleg našega para. Bil je videti nekaj večji in skoraj bi rekel tudi močnejši od ženine. Imel je na temenu glave tudi že temnočrno kapico — znamenje, da je starejši samec. Ko se je našopiril in naježil, je skušal vedno bolj in bolj izpodrinuti mladega ženina in se na vse mogoče načine s priklanjanjem in plesanjem prikupiti samiciki. Razburjeni ženin pa je srdito branil svojo bodočo ženko, ki je bila vsa v zadregi in se je ogibala napadalca. Preletavali so se vsi trije iz grma v grm, glasno corčeč in podeč se z veje na vejo, da sem jim komaj sledil. Po daljšem preganjanju se je nazadnje vendarle posrečilo pogumnemu ženinu prepoditi vsiljivca, ki je odletel drugam poskušat svojo srečo. Tu mu je pač izpodletelo zaradi hrabrosti in odločnosti mladega zaljubljenca ali pa je stari vsiljivec opazil, da je mlada nevesta njegova lanska hči in se je zavedel, da se takšno nadlegovanje ne spodobi.

Ves vesel je zmagoviti črnoglavček zopet zapel krasno pesem, da je nevesta vsa vzdrhtela in zahrepenela po gnezdu. Črnoglavke so namreč naše najboljše pevke takoj za slavčkom, mogoče jih prekašajo samo še fačlje.

Ni trajalo štirinajst dni in že sta postavila nova zakonca v gostem robidovju blizu tal še dosti lepo gnezdo. Gradivo, to je nekaj suhih travnatih bilk in nekaj tenkih korenin, je znosil možiček ter vse to zvezal in prepletel s konjsko žimo in mahom, pri čemer mu je tu in tam pomagala tudi že nestrpna ženka, da je bilo gnezdo malo lepše in trdnjše. Penice, zlasti vrtnice penice, napravljajo namreč gnezda tako porvno, da pade včasih jajček skozi odprtino na dnu ali pa celo vse gnezdo na tla. Častna izjema med njimi je črnoglavka.

Ko je bilo gnezdo gotovo, se je vanje usedla vsa razgreta samicika

in v petih dneh znesla pet drobnih jajčkov, vsak dan po enega. Jajčka so bila rumenkastobele temeljne barve in posuta z rjavimi pikami in lisami. Srečna mamica je valila štirinajst dni, le opoldne jo je zamenjal za kratek čas očka, da si je mogla poiskati kaj za kljuncem in da se je malo ohladila in oddahnila. Petnajsti dan pa je začelo o jajčkih nekaj ključati in izlezlo je pet golih, zdravih mladičev. Veselje staršev je bilo nepopisno. Mamka se ni dala preplašiti niti če si jo skušal prijeti z roko.

Še nekaj dni, pa bi mladiči lahko sami poskakali iz gnezda. Bili so že veliki, odpadel jim je skoraj že ves puh, zrasla so jim že peresa, imeli so že vsi rjave kapice na glavi in poskušali so že s perutmi.

Dva — tri dni pred izletom pa je zadela družinico nesreča. V bližnjem črnem trnju se je namreč našel rjavi srakoper, ki se je bil pred kratkim vrnil iz južnih krajev, in hotel najbrž tam gnezdit. Rjavi srakoperji se vračajo spomladi iz prezimovališč v domovino kak mesec dni pozneje kakor črnoglavke, ki takrat že vale.

Ko je srakoper slišal čvokati mlade črnoglavke, se mu je zahotelo mesa, svojega in mehkega ptičjega mesa. Švignil je ko blisk o gnezdo črnoglavke, prevrnil gnezdo, zagrabil s svojimi močnimi kremplji najbližjega mladiča in odletel z njim na prvo orbo.

Priritotapil sem se v bližino in nudil se mi je tale prizor: lep in močan rjav srakoper-samec je sedel na veji večje orbe. V krempljih je držal še drgetajočega mladiča in z ostrim kljunom trgal z njega še kadeče se meso. Mala žrtev je nekajkrat še zatrepetala, potem pa izdihnila.

Da ste takrat videli in slišali obupano mamico-črnoglavko, kako je skakala od veje do veje v bližini krvoločneža, upila, jokala in klicala na pomoč! Črnoglavke namreč nad vse ljubijo svoje otročičke. V srce se mi je smilila nesrečna mati in napodil sem krutega mesarja, ki ni spustil še mrtvega mladiča in ga odnesel nekam daleč stran.

Očka-črnoglavčka takrat nisem nikjer opazil. Pač pa sem začul žalostno čvokanje ostalih štirih mladičev, ki so se prevrnili z gnezdom vred na tla in se sedaj kotalicali med koprivami in travo, skušali zleteti in obupno klicali mater. Pobral sem nesrečneže, postavil gnezdo nazaj med rogovile, vanj pa prestrašene mladiče in odšel.

Proti večeru sem našel mladiče še v gnezdu, mamice pa takrat nisem

videl. Drugo jutro je ležalo gnezdo prazno, zopet na tleh, o mladičih pa ni bilo ne duha ne sluha. Najbrž je ponoči tu opravil svoje satansko delo maček in požrl mladiče z materjo vred.

Tak je bil konec neboljene družinice. Zakoni narave so kruti in neizprosni. Težak je boj za obstanek in slabši podlež močnejšemu. Vsaka vrsta živali pa se mora ohraniti, četudi na račun žoljenja drugih.

Tudi nad rjavim srakoperjem se je kmalu izpolnila usoda. Na njegovo v črnem trnju postavljeno gnezdo se je v trenutku, ko ni bilo o njem samice-srakoperke in je ta znesla že svoj zadnji — šesti jajček, usedla kukavica, v naglici vrgla eno srakoperjevo jajčce, po barvi in velikosti popolnoma podobno odstranjenemu jajčku, nato pa odletela daleč v gozd. Posledica je bila, da je srakoperka zvalila vseh šest jajčč, da je mladič kukavice izpodrinil mladiče srakoperke drugega za drugim ter da sta srakoper in srakoperka hranila in odgojila sina oziroma hčerko ubijalke njenih otrok.

Tudi to je zakon narave. Nobena žival se ne sme razmnožiti tako, da bi ogrožala obstoj druge vrste živali. Narava sama skrbi, da ostane vesoljstvo v ravnovesju in uporablja pri tem tudi najbolj kruta sredstva.

Dr. Ivan Grašič

PAER LAGERKVIST

DAJTE ČLOVEKU ŽIVETI!

V Kölnu so letos na dan mrtvih uprizorili Lagerkvistovo enodejanko »Dajte človeku živeti!«. Bila je to prva predstava imenovanega dela v Nemčiji. Igrica je pravzaprav le niz kratkih samogovorov, ki predočujejo znane ali neznanе osebe iz zgodovine človeštva. V vseh primerih pa gre le za komentar k vzroku smrti, proti kateri nastopajo Lagerkvistove figure kot tožniki ali obtoženci. Dramatično delce predstavljajo v bistvu nekakšne dvogovore med mrtvimi in živimi.

V prvem prizoru se pojavijo na odru mlad skandinavski pripadnik odporiškega gibanja, katerega ustrelje; za njim nastopi črnc, ki ga linčajo, kontesa ki konča življenje pod giljotino, tlačen, katerega obesimo, čarovnica, ki jo živo pokopljejo, indijanski poglavar, ki mu vzamejo glavo, krščanski mučenec, ki ga vržejo divjim zverem; nato pa Giordano Bruno, Jeanne d'Arc, Paolo in Francesca da Rimini, Judež Iskarijot, Jezus Kristus in Sokrat. Vsi ti prizori imajo mnogo stičnih potez s plesi mrtvakov, kakor jih je upodobil Holbein in drugi stari mojstri. Edini življenjski ton, ki prestruji našeto paradso smrti, je klic Paola in Francesce da Rimini: »Dajte človeku živeti!«

Kölnsko uprizoritev je pripravil mlad gledališki režiser Wolfgang Blum z veristimi pripomočki, ki naj bi po njegovem vezali nastope, a so, kakor menijo ocenjevalci, predstavo bolj trgli in motili. Samo glasovi komornih igralcev kölnskega gledališča so dali tej ekstravagančni enodejanki nekaj poudarčev vizionarnosti, brez katere se zdi igra na odru nemogoča.

niso ničesar znale. Nekaj časa so nas srečavali, kako po gozdovih vlačimo butare suhljadi ali kako pobiramo ob potih šope izgubljenega klasja. Toda gozdarji so trdo ravnali z nami, kmetje so nas pa obmetavali s kamenjem. Tedaj smo kakor reve, ki se na kmetih ne morejo več preživljati, odšli v velika mesta iskat dela.

Nekateri so šle v predilnice. Druge so prodajale pozimi ob mostovih jabolka ali pa rožne vence pred cerkvenimi vrati. Potiskale smo pred seboj vozičke z oranžami, ponujale smo mimogredočim šopke po grošu, ki jih pa živa duša ni marala, in otroci so se norčevali iz naših majavih brad in mestni stražniki so nas podili in omnibusu so nas prevračali. Nato bolezen, pomanjkanje in špitalska rjuha čez glavó... Vidite, tako je dopustila Francija, da so ji pomrle vse vile. Hudo je bila za to kaznovana!

Pač, pač, le smejte se dragi moji, saj smo pravkar videli, kaj je z deželo, ki nima več vil. Videli smo vse te site in posmehljive kmete, kako so odpirali Prusom skrinje za moko in jim kazali pota. Vidite! Robin ni več veroval v čarovnije; toda prav tako ni več veroval v domovino... Ah, če bi bile me tam, me, niti eden od vseh teh Nemcev, ki so prišli na Francosko, ne bi bil odnesel glave. Naši čari, naše večje

bi jih bile zapeljale v globoke upe. V vse te čiste izvirke, ki so jih ljudje nazivali z našimi imeni, bi bile zlile čarodejni pijač, od katerih bi bili poblaznili; in ko bi se bile ob luninem svitu zbrale, bi bile s čarodejno besedo tako zmedle ceste in reke, bi bile tako prepletle robidovje in trnje pa vse grmovje po gozdih, kamor so se hodili skrivati, da še mačje očke gospoda von Moltkeja ne bi bile nikdar mogle spoznati. Z nami bi bili šli tudi kmetje. Iz velikih cvetov po naših ribnikih bi bile naredile balzame za rane, iz babjega leta bi bile izdelale šarpijo. In na bojišču bi bil umirajoči vojak videl, kako se mu sklanja nad priprte oči vila iz njegovega domačega kraja, da mu pokaže kos gozda, ovinek steze, sploh kaj, kar ga spominja na dom. Tako se bi bije narodna vojska, sveta vojska. Toda joj, v deželah, ki ne verujejo nič več, v deželah, ki nimajo vil, taka vojna ni mogoča.

Tanki glasek se je za trenutek pretrgal in predsednik je spregovoril:

»Vse to nam še ne pové, kaj ste počeli s petrolejem, ki so ga našli pri vas, ko so vas vojaki prijeli.«

»Pariz sem požigala, dragi moj gospod,« je starka prav mirno odgovorila. »Požigala sem

Pariz, ker ga sovražim, ker se posmehuje vsemu, ker nas je on ubil. Pariz je poslal učenjake, da so raziskovali naše lepe čudežne studence in da so prav natančno določili, koliko je v njih železa in žvepla. Pariz se je norčeval iz nas v svojih gledališčih. Naše čarovnije so postale gledališke prevare, naši čudeži mastne šole, in ljudje so videli toliko odurnih obrazov, ki so šli mimo njih v naših rožnatih oblačilih, v naših krilatih vozeh, v luninem siju bengaličnega ognja, da ni mogoče več misliti na nas brez smeha... Med otročički jih je bilo mnogo, ki so nas poznali po imenih, nas imeli radi, se nas malce bali; toda namesto lepih, čisto zlatih knjig s podobami, kjer so se učili zgodbe o nas, jim je Pariz zdaj dal v roke znanost, prirejeno za otroke, debele bukve, odkoder se dviga dolgčas kakor siv prah, ki v otroških očeh zabriše naše začarane dvorce in naša čarobna zrcala... Ah, kako zadovoljna sem bila, ko sem videla, kako s plamenom gori ta vaš Pariz!... Jaz sem polnila s petrolejem ročke požigalkam in jaz sama sem jih vodila na priprave kraje: »Le naprej, dekleta, požgite vse, požgite, požgite!«

»Ta starka je očitno blazna,« je rekel predsednik. »Odvedite jo!«

Ob letošnjem Dnevu republike je izšla v počastitev 10. obletnice naše armade frankovna priložnostna znamka za din 15 — (rdeča).

Slika kaže borca JA z brzostrelo na straži ob mejnem kamnu. Na levi je značka-spomenica borca iz leta 1941. Značka ima pet lovorjevih listov, ki v simboliki predstavljajo pet naših narodov. Ofsetni tisk Zavoda za izradu novčanič v Beogradu. Naklada: milijon kosov. Spomenika letalska znamka v čast JA s sliko maršala Tita in industrijskimi napravami

za din 150.— (modra)

izide na sam dan 10. obletnice, t. j. dne 22. decembra t. l. v nakladi 100.000 kosov.

Peter Petrović Njegoš.

Dne 29. novembra t. l. je prišla v promet za stoletnico Njegoševe smrti priložnostna znamka

za din 15.— (rdeča).

Osnutek risbe je izdelal po plaketi dr. Pavle Gavrančić, rez T. Krnjajića.

DROBNE VESTI

Ob Dnevu naše Armade, t. j. 22. decembra, bodo uporabljale glavne pošte v vseh republiških mestih (Beograd, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, Skopje in Cetinje) priložnostni žig. Razen teh bo imela posebni žig tudi podružnica Saveza filatelista Srbije v Zemunu v času svoje I. Filatelistične razstave v čast 10. obletnice JA od 22. do 25. decembra t. l.

V Egiptu (Aleksandrija) so bile od 5. do 12. oktobra »Sredozemske športne igre«, za kar so izšle posebne znamke za 10, 22 in 30 milijemov. Blok z navedenimi vrednostmi je bil tudi »neobhodno« potrben. Slike na znamkah kažejo olimpijske kroge, kralja Faruka, lok zmage s oljčno vejico, grb Aleksandrije in zemljevid Sredozemskega morja.

Francija je počastila svoje pesnike in pisatelje »Moderne« iz 19. stoletja s tremi znamkami. Prikazani so Charles Baudelaire (1821—1867) na znamki za 8 frankov, Paul Verlaine (1844—1896) na znamki za 12 frankov in Arthur Rimbaud (1854 do 1891) na vrednoti za 15 frankov.

Ob zasedanju OZN v palači Chaillet v Parizu pa sta izšli znamki »Nations unies« za 18 in 50 frankov. Mimo tega še spomenika znak OZN za 15 frankov, kjer je upodobljen državnik George Clemenceau (1841—1929). Kakor je znano, je Clemenceau bil ministrijski predsednik v letih 1906—1909 1917—1920 in predsednik ob sklepu mirovne pogodbe v Versaillesu 1919.

Za Korejo je prišlo v promet kar 42 znamk, ki sestojijo iz 21 parčkov. V spomin na udeležbo Združenih narodov v bojih za Korejo je upodobljena na vsaki znamki zastava udeležene države (na levi), zastava Koreje (na desni). Razen tega je prikazan znak OZN in spomenik svobode iz pristanišča v New Yorku. V varhav so upodobljene znamke tehle 21 držav: Južna Afrika, Avstralija, Belgija, Danska, Abesinija, Francija, Anglija, Indija, Italija, Kanada, Kolumbija, Grčija, Luksemburg, Nizozemska, Nova Zelandija, Filipini, Tajška, Norveška, Švedska, Turčija in Združene države Amerike.

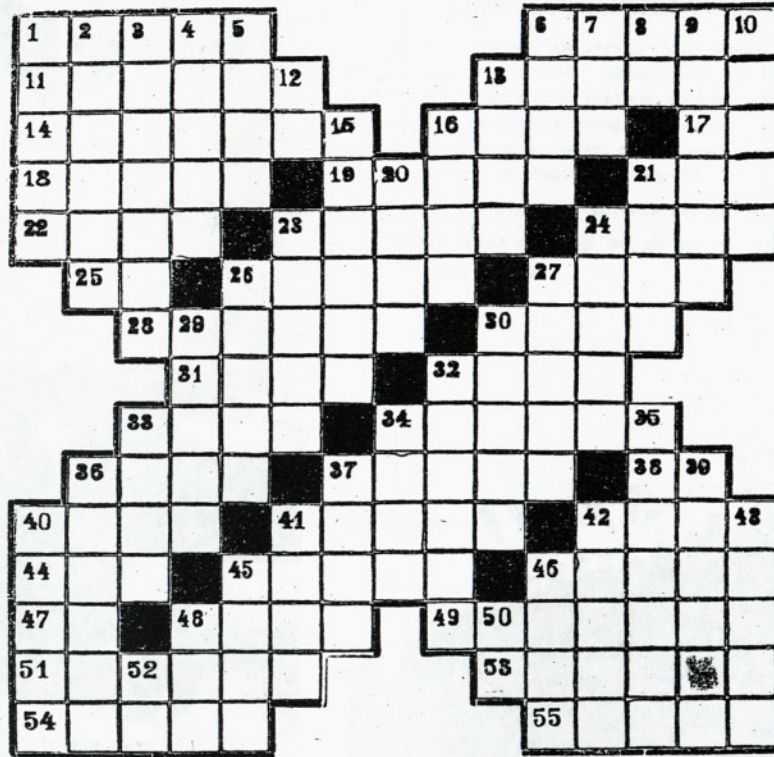
V ZSSR

izdajajo vsako leto več znamk. Lani je prišlo v promet 32 serij s 106 znamkami, letos pa je izšlo 18 serij in nad 60 znamk. Med drugim je izšla nedavno serija 16 znamk s podobami znanstvenikov. Prikazani so kemik Mendeljejev, biolog Timirjazov, raziskovalec aerodinamike Ciolkovski, matematičarka Kovaljevska, zoolog Kovaljevski, elektrofizik Lodigin, elektroinženir Jablonkov, kemik Butlerov, raziskovalec Kamčatke Krašeninikov, geometer Lobačevski, antropolog Mikuho-Maklaj, fizik Stoletov, morfolog Severcov, fizik in kemik Kurnakov, fizik Lebedev in raziskovalec centralne Azije Kozlov.

POPRAVEK

V 33. številki »Tovariša« smo objavili sliko novega Dečjega doma MLO v Ljubljani, nad podobo pa je bilo napačno tolmačeno, da predstavlja fotografija novo otroško kliniko, kar zdaj popravljamo, da ne bo nepravilnih tolmačenj.

Besede pomenijo: — Vodoravno: 1. okras, lišp. 6. športna potrebščina, 11. starešina pravoslavnega samostana, 13. opornik, pilot, 14. dalmatinski književnik (1450—1524), 16. pripadnik ostankov poromanjenih starih prebivalcev Balkana, 17. dva ena soglasnika (tudi kratka za nacistično formacijo), 18. glavno mesto evropske države, 19. otok v Egejskem morju, 21. poljska evetlica, 22. glasbeni izraz (množ.), 23. mesto na Hrvaškem, 24. mesto v Sovjetski zvezi, 25. predlog, 26. načrt, pokvarjen, 27. obraba, osušek, 28. vrsta vina, 30. telesna hiba, napaka, 31. tesen, sploščen, 32. padavino, mokrote, 33. družbeni razred, sloj, poklic, 34. hasek, dobrota, 36. riba, 37. število, 38. kratka za socialno podporno ustanovo, 40. pijanjevanje, 41. del živalskega telesa, 42. rimljanski cesar, 44. gora na Dolenjskem, 45. sovjetski šahovski veleojster, 46. razzum, 47. rimsko število, 48. Zupancičeva pesnitev, 49. mučiti, 51. izraelsko plemo, 53. hitro minljiv, 54. red, priznanje, 55. samota. — Navpično: 1. pogrošam, primanjkuje, 2. starogrški (atenski) pisec tragedij, 3. hrvaški jezikoslovec in zbiralec narodnih pesmi (1811—1874), 4. neranjivi, nedotakljivi, 5. kopne, 6. rast, život, 7. del orgel, 8. mestece v okoliših Tamunave, 9. frizerjeva potrebščina, 10. evropska država, 12. nikalna oblika pomožnega glagola, 13. vitek, visok, 15. žulka, 16. zvest, veren, 20. vas pri Gorici, 21. tovarna žival, 23. tekočina, voden, 24. sušica, 26. prebivalec mesta v Srednji Italiji, 27. čistim, trebm, 29. potrebščina tekstilne tovarne, 30. topel, vroč, 32. tuje moško ime, 33. stil, 34. kosi snega, 35. otoki ob italijanski obali v Jadranskem morju, 36. obrtnik, 37. siva, 39. bebec, 40. del ženske obleke, 41. igra na karte, 42. ofenziva, 43. del pluga, 45. samostančeva obleka, 46. hlapovi, 48. denarna kratka, 50. glej 38. vodoravno, 52. osebni zaimek.

V IV II XI VII —
jugoslovanska pokrajina,
VIII X I III IX VII —
časopis, obzornik,
II XII VI VIII IV —
ladijska potrebščina.

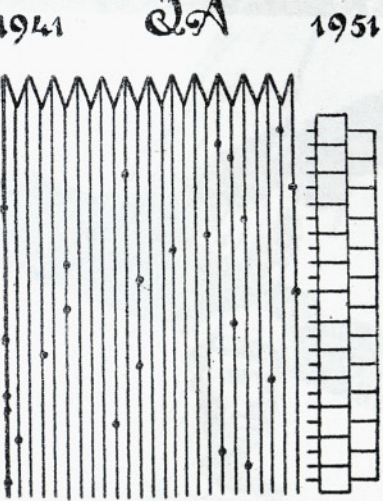
Ob pravilni rešitvi in uvrstitvi črk boste dobili odgovor na vprašanje, kdo bo dobil darove, ki jih kaže ura v svojem središču.

ENACBA

$$(a-b) + (c-d) + (e-f) + (g-h) + (i-j) + (k-l) = 1$$

- a = pokrajina v Zahodni Evropi,
- b = škodljivke železa,
- c = reka na Pirenejskem polotoku,
- d = oseba iz Gotovčeve opere,
- e = ločen prostor,
- f = vrsta papir,
- g = napovedati, javiti,
- h = krojaške potrebščine,
- i = urjenje, mehanična vežba,
- j = del korana,
- k = vrsta opeke,
- l = pritisk,
- l = pregovor.

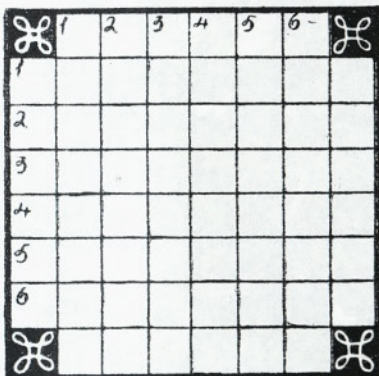
SODOBNA PODOBNICA

Napiši v vsak kvadrat črko, ki ti jo da pravilno rešeni kipus, pa čitaj od vrha navzdol.

Rešitve sprejemamo do vključno četrta, 27. t. m. Sporočite nam jih na dopisnicah, ki jih naslovite na: Uredništvo »Tovariša« (Večerno razvedrilo), Ljubljana, Kopitarjeva ulica 6, poštni predal 42. Med reševalce, ki nam bodo poslali pravilne rešitve, bomo razdelili nekaj knjižnih nagrad.

MAGICNI LIK

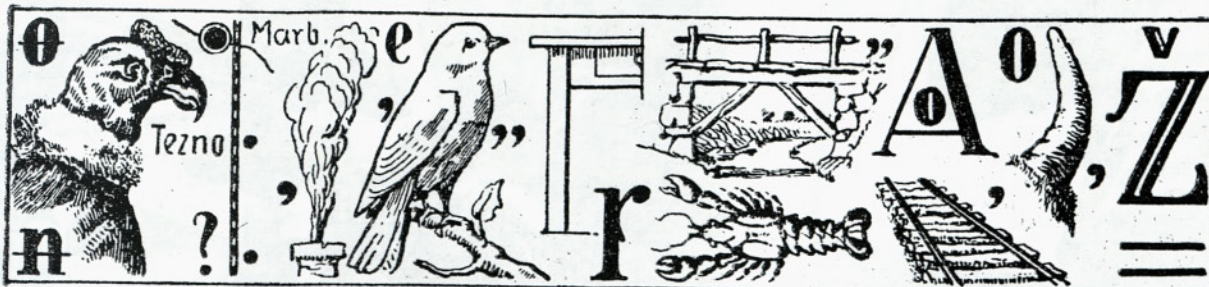

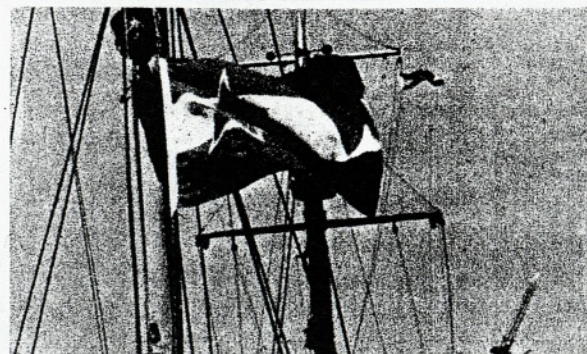
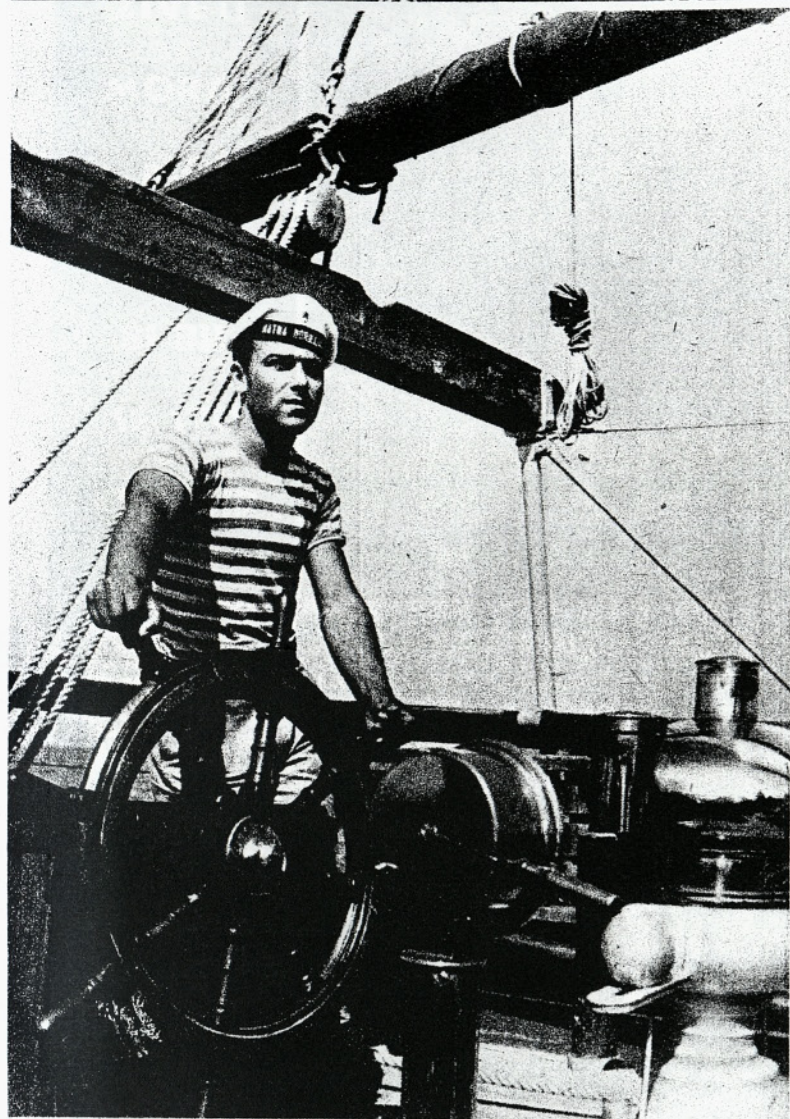
Vodoravno in navpično: 1. prebivalec ene izmed jugoslovanskih pokrajin, 2. geometrijska krivulja, 3. kdor je bil izdan, 4. vrsta stenskih preprog, 5. nepodpisani, 6. poganjati.

CIGAVO JE TO DARILO?

Vstavite v gornja prazna polja številkam ustrežajoče črke, in sicer v smeri premikanja kazalcev. Katere črke je treba vstaviti, pa boste dognali, če boste sadeli pomen naslednjih besed:

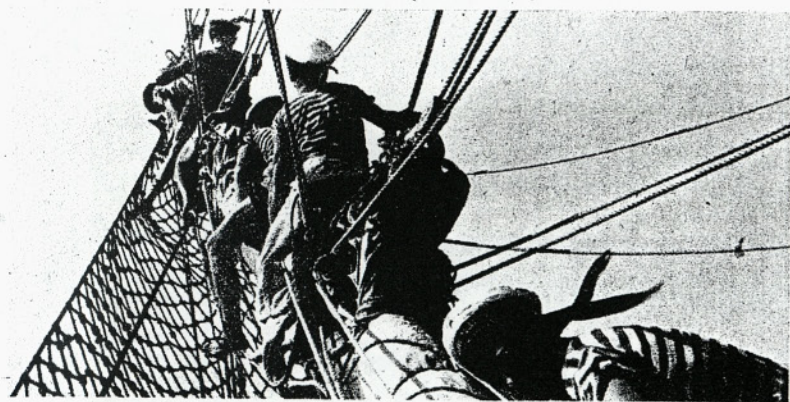
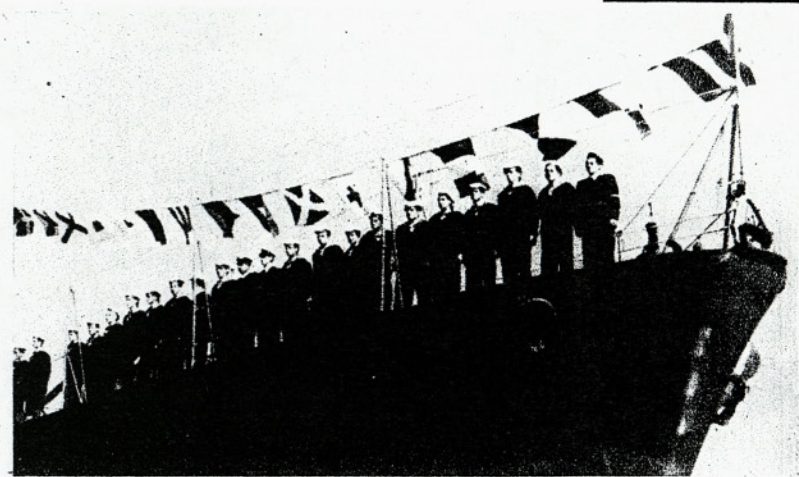
**NAŠA
MORNA-
RICA ·
ČUVAR
JADRA-
NA
IN
OBMOR-
SKIH
MEJA**

Vse bolj in bolj se razvija naša vojaška mornarica, zaščitnik Jadrana in čuvar naših mej ob morju. Njeni pripadniki se vzgajajo v svetlem zgledu junaških mornarjevborcev iz narodnoosvobodilne vojne. Izpopolnjujejo se vojaško in politično, hkrati pa so vsak trenutek pripravljeni braniti s krvjo pridobljeno svobodo.

Zgoraj: Zastava naše vojaške mornarice.

Spodaj: Zbor na ladji ob dvigu mornariške zastave.

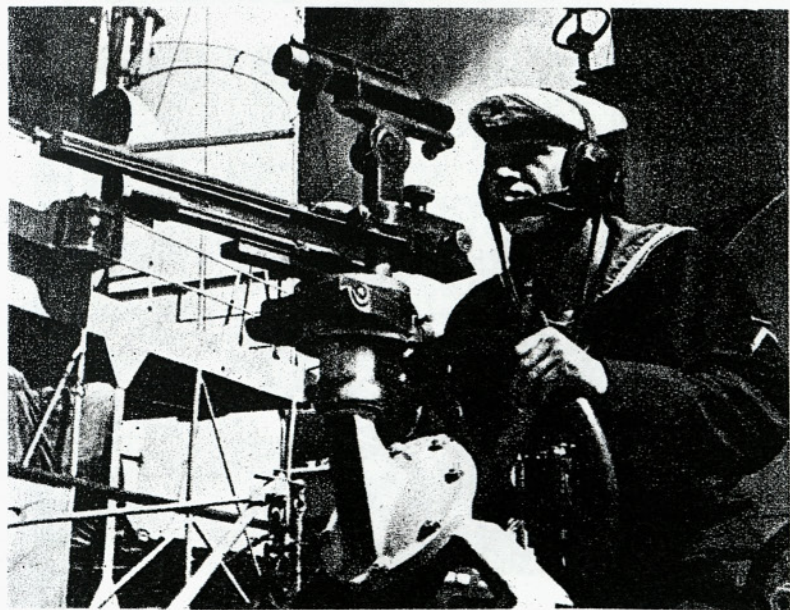
Levo: Ob krmilu.

Zgoraj: Mladi pomorščaki pri razpenjanju jader na šolski ladji.

Desno: »Priprava« za zanesljiv prenos navodil in povelj.

Spodaj: Pri vaji z orožjem.

**ŽIVETI
MORA-
MO
KOT DA
BI BIL
ŠE STO
LET MIR**

Pripadniki vseh enot naše Armade so dočakali svoj praznik, Dan Jugoslovanske armade in njeno desetletnico, v tekmovanju za boljše uspehe pri obvladovanju vojaških predmetov in v nenehni budnosti, pripravljeni, da vsak hip branijo našo svobodo in neodvisnost. Narodi Jugoslavije cenijo njihovo prizadevanje, saj lahko mirno in varno grade svojo prihodnost.

Zgoraj: Naši topničarji na pohodu proti »bojni črti«.

Desno: Dobra zveza je živec vsake vojaške operacije. Zato imajo telefonisti, radiotelegrafisti, in kurlirji v borbi izredno važno nalogo, saj je od njihovega dela odvisen uspeh vsake operacije.

Spodaj: Previdno in neopozno do prve bojne črte.

Zgoraj: Tako opremljen išče vojak mine, ki jih je postavil sovražnik.

Levo: Naglica je izrednega pomena. Zato mora biti vojak hiter, razsoden in vedno pripravljen. — Oddelek težkih metalcev min se razporeja na ognjeno črto.

Spodaj: Oddelek protitankovskih topov.

Spodaj levo: Metalci min v dejstvu.

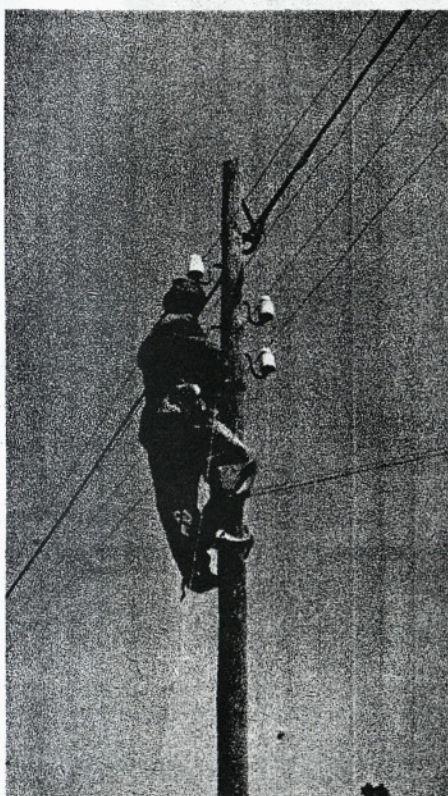

**PRI-
PRAV-
LJAJMO
SE KOT
DA BO
JUTRI
VOJNA**

Zgoraj: Topništvo in druge enote so opravile svojo dolžnost: prehod je vzpostavljen in dana možnost za iznenadenje sovražnika in za hiter, sunkovit napad. — Oddelek pehote v hitrem napadu na sovražne strelske järke.

Spodaj: Tudi letalstvo ima svoje cilje in naloge, saj morajo letala uničevati sovražnikove prve vrste in zaledje. Na sliki: dva višja častnika odredjena po radiu smer in naloge napadalnih letal.

Zgoraj: Včasih je potrebna daljša telefonska zveza. Zato prav dobro služijo poštni brzojavni drogovi, po njih spretni telefonisti hitro napeljejo telefonske žice.

Desno: Borec je bil »ranjen«. Zato ga bolničar previdno odvlče iz bojne črte in mu v zaledju nudi prvo pomoč. Nato odpeljejo ranjenca v ambulantno ali bolnišnico.

Spodaj: Tank ne pozna zaprek in težav. Povsod si hrešče utre svojo pot. — Zdaj izdelujemo tanke že tudi doma. Prav tako letala, topove in drugo orožje.

Zgoraj: Na mejah Jugoslavije stražijo noč in dan naši graničarji. O njihovem junaštvu smo se v zadnjih letih že mnogokrat prepričali, saj so vedno izpostavljeni napadom in ognju satelitskih vojakov.

Spodaj: Armada ne skrbi samo za vojaško izurjenost svojih vojakov, temveč pomaga po svojih močeh tudi pri graditvi socializma. Tako so mnoge enote sodelovale pri gradnji avtomobilske ceste, pri delih za mladinske železniške proge itd. Vsako leto pride iz Armade tudi na tisoče novih strokovnjakov: šoferjev, traktoristov, radiotelegrafistov in drugih. — Na sliki: vojaki pomagajo na državnem posestvu pri Kočevju.

SPOMIN V

PADLIH JUNAČKOV

Sv. Utrli Kralj groze, muk, trpljenja in smrti. Na trahlem griču nad Dobrunjami, od koder je lep razgled po okolici: tja do Verč in Zaloge, do Golovca, Smarne gore in tja do bele Ljubljane, stoji zapuščen cerkev, ki so jo belogardisti spreminili med vojno v mučnico in urdoo. Tu so mučili in ubijali ljudi zato, ker so hoteli svobodo, življenja, miru.

Na lepem griču bomo vsem tem žrtvam posvetili veličasten spomenik, ki bo nam in še poznim rodovom priča, kako je treba ceniti svobodo. Našle za spomenik so napravili: akad. kiparja, profesorja Zdenko Kalin in Karel Putrli ter profesor inž. arh. Boris Kobe. Spomenik bo krasilo nekaj dovršenih plastik, delo kiparjev Z. Kalina in Putrli. Sluti vogahe plastike, izklesane iz kamna, so že gotove, zaključena skupina, ki bo imela deset figur v nadnaravno velikosti, pa še v delu.

Objavljamo podobe štirih vogažnih plastik. Na levi sta Kalinovi plastiki: Mutenci (zgornj) in Tadi (spodnj), na desni Putrliovi: Ranjenci (zgornj) in Begunci (spodnj).

Tako sta zajela umetnika v teh plastikah upodobitvah trpljenje slovenskih ljudi med zadnjo vojno.